

Metodika využití příkladů dobrých praxí v oblasti podpory vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním (zdravotním i sociálním) v praxi škol

PhDr. Jana Gajdošová

Ing. Jana Trhlíková

Praha 2015

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

Předmluva	3
Vymezení pojmů.....	3
Využití příkladů dobrých praxí	5
Podpůrné nástroje poskytované na školách	6
Programy v rámci činnosti neziskových organizací	8
P1 - Profil na jednu stránku – nástroj individuální podpory žáka ve škole	11
P2 - Telefonní linka pro žáky a rodiče – nástroj řešení problémů žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí	13
P3 - Řešení vrstevnických vztahů – CHIPS	16
P4 - Vzdělávání žáka s Aspergerovým syndromem na střední škole	18
P5 - Projekt „Romodrom pro vzdělání“	21
P6 - Doučování dětí v rodinách Člověk v tísni, o. p. s.	27
P7 - Rozlety - Dobrovolnický program pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí a cizince.....	30
P8 - Projekt „Kámoš“ – doučování dětí pomocí dobrovolníků	35
P9 - Mentoring - Projekt Gendalos - podpora získání středního vzdělání romské mládeže	38

Projekt je financován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

Metodika využití příkladů dobrých praxí v oblasti podpory vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním (zdravotním i sociálním) v praxi škol.

PhDr. Jana Gajdošová, Ing. Jana Trhlíková

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha 2015

Korektura: oddělení pro informační a publikační činnost

Předmluva

Předkládaná metodika využití příkladů dobrých praxí v oblasti podpory vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním (zdravotním i sociálním) v praxi škol vznikla v rámci projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy, v návaznosti na dlouhodobou aktivitu sběru příkladů dobré praxe z oblasti předčasných odchodů ze škol a podpory vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním.

Cílem metodiky je představit nejnovější příklady dobré praxe z oblasti integrace žáků se znevýhodněním, které do jisté míry navazují na příklady dobré praxe z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol, jelikož, jak si později ukážeme, právě žáci se znevýhodněním, tedy přesněji žáci se speciálními vzdělávacími potřebami¹ představují skupinu žáků nejvíce ohroženou předčasným opuštěním školní docházky. Nedokončené středoškolské vzdělání je výrazným handicapem pro úspěšnost na trhu práce a představuje riziko dlouhodobé nezaměstnanosti, chudoby, vzniku závislosti na sociálních dávkách a také riziko působení ve sféře „šedé ekonomiky“, tedy bez nároku na standardní pracovní právní záruky a perspektivy².

Příklady dobrých praxí pocházejí vesměs ze sféry neziskového sektoru, jehož cílovou skupinou ve vzdělávání bývají velice často právě žáci se sociálním či zdravotním znevýhodněním. Metodika využití příkladů dobrých praxí by měla školám sloužit jako zdroj inspirace pro využití jednotlivých nástrojů v praxi či pro případnou spolupráci s místními neziskovými organizacemi či dalšími sociálními partnery.

Vymezení pojmů

Jelikož jsou žáci se sociálním a zdravotním znevýhodněním školským zákonem definováni jako žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, budeme se v první řadě věnovat definici tohoto pojmu, tak jak jej definuje školská legislativa³:

- ❖ **Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP)** – do této skupiny žáků patří dle školského zákona a jeho prováděcích předpisů žáci se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. Určováním SVP je ze zákona povinno školské poradenské zařízení, kterým je buď pedagogicko-psychologická poradna, nebo speciálně pedagogické centrum.
 - **Zdravotním postižením** se pro účely tohoto zákona rozumí mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.
 - **Zdravotním znevýhodněním** je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.
 - **Sociálním znevýhodněním** je pro účely tohoto zákona
 - a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
 - b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo

¹ Do kategorie žáků s SVP patří i žáci se zdravotním postižením, kterým se nicméně v této metodice věnovat nebudeme. Podrobnější vymezení pojmů viz kapitola „Vymezení pojmů“.

² TRHLÍKOVÁ, Jana – ÚLOVCOVÁ, Helena – VOJTĚCH, Jiří. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí nízkou úrovní vzdělání*. Praha: NÚOV, 2006, s. 5.

³ Žáky s SVP definuje tzv. školský zákon, tedy zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, ale také jeho prováděcí předpisy: vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů.

c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.

Definice sociálního znevýhodnění je v odborných kruzích dlouhodobě kritizována za vágnost a neúplnost, z toho důvodu také prochází neustálými změnami i v rámci školské legislativy. Zároveň se mění i samotný název této kategorie a spíše se mluví o žácích ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Tuto terminologii používá i **Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí**⁴, která definuje tyto žáky jako děti, jejichž rodina:

- nepodporuje dítě (není schopna nebo nechce podporovat dítě) ve školních aktivitách a přípravě na školu;
- vztah rodiny ke vzdělání je vlažný či dokonce záporný; rodina dostatečně nezajišťuje materiální potřeby dětí;
- žije spíše na okraji společnosti nebo je sociálně vyloučená;
- rodina dítěte se řídí kulturními vzorci, které jsou odlišné nebo v rozporu s kulturními vzorci české společnosti;
- v rámci rodiny je užíván jiný než vyučovací jazyk nebo je tento jazyk užíván nesprávně (například romský etnolekt češtiny nebo slovenštiny) či na úrovni argotu nebo je oslabena samotná kvalita verbální komunikace uvnitř rodiny.

Obecnější definici poskytuje rovněž vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Žáky se sociálním znevýhodněním definuje jako „žáky z prostředí, kde se jim nedostává potřebné podpory k řádnému průběhu vzdělávání včetně spolupráce zákonných zástupců se školou, a žáky znevýhodněné nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka“.

Důležité: *Novela školského zákona s platností od 1. září 2016 zavádí nový pojem, tzv. **podpůrná opatření** určená žákům s SVP, která definuje jako „nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáků“. Nárok na tato opatření budou mít:*

*Žáci, kteří mají **zdravotní postižení**: mentální, tělesné, zrakové, sluchové, narušení komunikační schopnosti, poruchu autistického spektra nebo mají kombinaci různých postižení.*

*Žáci **dlouhodobě nemocní**, žáci s **psychickým onemocněním**, žáci s **poruchami učení, poruchami chování**.*

*Žáci z **velmi nepodnětného sociálního prostředí**, žáci žijící v tzv. vyloučených lokalitách, žáci v rodinách, které se potřebám dětí nechtějí nebo nemohou věnovat, žáci z rodin s dlouhodobě či závažně narušenými vztahy, žáci umístění v zařízeních sociální ochrany nebo školských zařízeních pro výkon ústavní či ochranné péče.*

*Žáci s **odlišným mateřským jazykem**, žáci z rodin migrantů a azylantů.*

Z uvedené rozšířené definice je předpokládáno, že na tzv. podpůrná opatření tak dosáhne širší skupina žáků, než tomu bylo dosud.

Zdroj: *Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR. Podpůrná opatření ve vzdělávání. [Online] [cit. 12. 6. 2014]. Dostupné na WWW:*

<<http://katalogy.inkluze.upol.cz/dotaznik-pp/ebooks/flipviewerxpress.html>>

⁴ MŠMT. *Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v oblasti vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2005. [Online] [cit. 12. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-vcasne-pece-o-deti-ze-sociokulturne-znevychodnujiciho-prostredi-1>>

Vzhledem k tomu, že v textu budeme odkazovat i na problematiku předčasných odchodů ze vzdělávání a ze škol, je nutno vymežit terminologicky i tyto pojmy:

- ❖ **Předčasné odchody ze vzdělávání** (angl. early school leaving) – je indikátor Eurostatu (statistický úřad Evropské unie) a také Českého statistického úřadu odkazující na skupiny mladých lidí ve věku 18 až 24 let, kteří nedosáhli vyššího sekundárního vzdělání, to znamená, že opustili školní docházku nanejvýš s nižším sekundárním vzděláním a zároveň se již vzdělávání či odborné přípravy neúčastní⁵.
- ❖ **Předčasné odchody ze škol** (angl. dropout) – tento termín odkazuje na jednotlivé odchody ze škol, ať už ze školy základní, či střední, které mohou (ale nemusí) vyústit až k úplnému opuštění školní docházky. Poměrně velké procento žáků, kteří školu opustí, je opětovně začleňováno do vzdělávání či odborné přípravy na jiné škole, či na jiném oboru⁶. Sběru těchto dat se věnují školní matriky⁷, které nicméně zatím nesledují další trajektorii těchto žáků, to znamená, kolik procent z nich je znovu začleněno do vzdělávání či odborné přípravy a naopak kolik procent zůstává mimo školní systém.

Využití příkladů dobrých praxí

Z uvedených definic i z výzkumů věnujících se školní neúspěšnosti dětí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí vyplývá, že obtíže, které mají tito žáci s plynulým zařazením se do hlavního vzdělávacího proudu a v setrvání ve školní docházce, mohou být značně podmíněny charakteristikami rodinného a sociálního prostředí, ze kterého pocházejí⁸. **Kromě individuální úrovně žáka** (chybně zvolený obor, zdravotní znevýhodnění, zdravotní postižení apod.) patří **socioekonomická úroveň rodiny k nejdůležitějším rizikovým faktorům předčasného ukončení školní docházky**, přičemž riziko představuje samotné nízké vzdělání rodičů a s tím nepřímo související postoj ke vzdělání obecně, často také nezaměstnanost rodičů či nepříznivá finanční situace rodiny, která může vést k tlaku na dítě, aby tuto situaci pomáhalo řešit. Velice výrazně jsou ohroženy děti pocházející ze sociálně vyloučených lokalit a ve větší míře také romské etnikum⁹, u kterého se k těmto faktorům přidružuje rovněž používání romského etnolektu češtiny nebo slovenštiny, a tudíž nedostatečná znalost spisovné češtiny, která vede ke značnému znevýhodnění těchto žáků v rámci výuky. Nedostatečná znalost vyučovaného jazyka je rovněž hlavním rizikovým faktorem u žáků s odlišným mateřským jazykem, kteří budou v rámci novely školského zákona také zařazeni mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami¹⁰.

⁵ Definice indikátoru „early school leaving“ – „předčasné odchody ze vzdělávání“. [Online] [cit. 15. 6. 2015] Dostupné z WWW: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-52_en.htm?locale=en>

⁶ GAJDOŠOVÁ, Jana. *Evaluace metodik z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol. Zpráva o ověřování metodik*. Praha: NÚV, 2015, str. 3-4. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-103&NazevSeo=Evaluace-metodik-z-oblasti-prevence-a-intervence->>>

⁷ TILLNER, Jiří. *Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání. Přehled opatření a příklady dobrých praxí v zahraničí a v ČR*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <http://www.nuv.cz/uploads/Predcasne_odchody_12_2013.pdf>

⁸ TRHLÍKOVÁ, Jana – ÚLOVCOVÁ, Helena – VOJTĚCH, Jiří. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí nízkou úrovní vzdělání*. Praha: NÚOV, 2006, s. 5.

⁹ TRHLÍKOVÁ, Jana. *Předčasné odchody žáků ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobých praxí*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012, s. 12-13. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-73&NazevSeo=Predcasne-odchody-ze-vzdelavani-na-strednich->>>

¹⁰ Jak si můžeme všimnout v kapitole vymežující termíny, dle platného školského zákona jsou mezi žáky s SVP zařazeni pouze děti azylantů, děti osob požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky, nikoliv však děti všech migrantů, tedy i cizinců v režimu zákona o druhu pobytu. O jistou změnu v definici termínu „sociálně znevýhodněný

Riziko školní neúspěšnosti u žáků se zdravotním znevýhodněním pak přímo vyplývá z individuálního charakteru tohoto znevýhodnění, kam podle připravované novely školského zákona spadají žáci dlouhodobě nemocní, žáci s psychickým onemocněním, žáci s poruchami učení a poruchami chování. Navíc často dochází i ke kumulaci různých typů znevýhodnění. Školní neúspěšnost či předčasný odchod ze školy je tak většinou způsoben širokým spektrem příčin.

Kromě **hlavních systémových integračních nástrojů**, mezi něž patří **kvalitní předškolní příprava, přístupná pro všechny skupiny obyvatelstva, přípravné ročníky či asistent pedagoga**¹¹, mohou školy při podpoře znevýhodněných žáků využít **různá podpůrná opatření**, která si v následujícím textu představíme prostřednictvím krátkých anotací. Nejnovější příklady dobrých praxí z oblasti vzdělávání a integrace žáků se znevýhodněním jsou představeny v druhé části této publikace. Některá opatření také pocházejí z příkladů dobrých praxí z oblasti prevence předčasných odchodů ze vzdělávání, jejichž plné znění je k dispozici na stránkách www.infoabsolvent.cz. Podrobnějšímu rozboru těchto opatření se rovněž věnovala např. *Evaluace metodik z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol*¹² a především příručka opatření s názvem *Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol*, na které touto cestou odkazujeme¹³.

Podpůrné nástroje poskytované na školách

Z pohledu žáka představují podpůrné nástroje poskytované přímo na školách první linii všech dalších opatření, jelikož vzhledem k tomu, že pedagogové žáky znají, mohou rychleji reagovat na jejich potřeby a iniciovat další podporu. Nevýhodou naopak bývá, že na aplikaci různých opatření do hloubky není ve školách dostatek času a především financí.

- **Profil na jednu stránku** představuje souhrn důležitých informací o dítěti, mladém člověku, klientovi sociálního ústavu aj. a způsobech, jak je nejlépe podpořit. Může být využit i ve škole jako jeden z nástrojů, který napomáhá začlenění žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Profil na jednu stránku je relativně jednoduchá metoda, která pomáhá zásadním způsobem změnit náhled na žáka. Představuje jeho silné stránky a rozvoj staví na nich. Na jedné stránce je žák pozitivně představen, ale také jsou uvedeny nejdůležitější věci, osoby, předměty, okolnosti, zvyky, které jsou pro žáka z jeho pohledu důležité a neměly by být ve škole přehlíženy. Další částí profilu je soubor konkrétních návodů, jak dítě ve škole co nejlépe podpořit.
- **Speciální telefonní linka pro děti a rodiče**, představená v textu Mgr. Kláry Štrachové s názvem *Školní telefonní linka pro děti a rodiče* v příručce „Mají na to“¹⁴ funguje na celostátní úrovni, nicméně i na úrovni samotných škol se může stát důležitým

žák“ se již zasloužila i vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů, která do skupiny žáků s SVP řadí i žáky se sociálním znevýhodněním, které definuje jako „žáky z prostředí, kde se jim nedostává potřebné podpory k řádnému průběhu vzdělávání včetně spolupráce zákonných zástupců se školou, a žáky znevýhodněné nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka“.

¹¹ Viz Strategie romské integrace do roku 2020. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-strategii-romske-integrace-do-roku-2020-126945/>>

¹² GAJDOŠOVÁ, Jana. *Evaluace metodik z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol. Zpráva o ověřování metodik*. Praha: NÚV, 2015. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-103&NazevSeo=Evaluace-metodik-z-oblasti-prevence-a-intervence->>>

¹³ TRHLÍKOVÁ, Jana. *Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol. Příručka opatření*. Praha: NÚV, 2015. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-102>>

¹⁴ ŠTRACHOVÁ, Klára. *Školní telefonní linka pro děti a rodiče. Mají na to!* Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2013. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.majinato.cz/21-skolni-telefonni-linka-pro-deti-a-rodice.php>>

podpurným prostředkem komunikace rodičů, případně i žáků se školou a podpory vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Rodičovská linka Sdružení Linka bezpečí nabízí své služby od roku 2001. Důvodem jejího vzniku byl rostoucí počet volání rodičů a dospělých jednajících v zájmu dětí na Linku bezpečí, která slouží pouze dětem a dospívajícím. Rodičovská linka nabízí krizovou pomoc, rodinné a výchovné poradenství po telefonu pro celou ČR, slouží především rodičům a ostatním členům rodiny, nabízí však služby i pedagogům mateřských, základních a středních škol.

- **Využití podpory vrstevnických skupin** je také jedním z vhodných nástrojů řešení problémů žáků, včetně žáků se sociálním znevýhodněním, kdy může představovat zejména motivační podporu žáka a přispívat k zapojení do sociálních vztahů. Tomuto tématu se věnoval projekt „Řešení vrstevnických vztahů – CHIPS“, realizovaný na vybraných školách v České republice (příspěvek vychází z příkladu dobré praxe ze ZŠ Matice, Matice školské 3 v Českých Budějovicích). Projekt je zaměřen na primární prevenci a byl převzat z Velké Británie. Základní filozofií projektu, který je ve Velké Británii využíván běžně, je pojmenovat a podchytit problémy, které děti trápí, a to nejen ve škole. Nejde o to, problém vždy vyřešit, ale vyslechnout, poradit a odkázat na příslušné odborníky.
- Zajímavé inspirace pro práci se znevýhodněnými žáky nabízí i příklad dobré praxe v oblasti prevence předčasných odchodů ze škol, který poskytla střední škola EDUCAnet¹⁵. Škola využívá několik podpurných opatření, mezi něž patří např. **e-learningové vzdělávání**, které je velice nápomocným nástrojem především pro žáky, jež z různých důvodů nemohou navštěvovat školu pravidelně, jako jsou např. žáci se zdravotním znevýhodněním (tedy např. žáci dlouhodobě nemocní nebo žáci s poruchami učení, případně poruchami chování). Portál pro e-learningové vzdělávání, který provozuje daná škola, je neustále obohacován a v současné době obsahuje více než 2 500 studijních dokumentů. Součástí e-learningu je výklad látky, prezentace, videa z hodin a soustava domácích úkolů. Dalším z nástrojů, kterým se škola snaží přiblížit žákům se znevýhodněním, je i **zapojování žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí do aktivit školy**. Akce školy jsou pečlivě vybírány, tak aby se mohli zapojit i žáci ze sociálně slabších rodin. Navíc je na této škole vypracován systém stipendií, který umožňuje žákům studovat zdarma díky různým podpurným programům, které dovolují i těm, jejichž rodiče si nemohou dovolit tyto aktivity financovat, účastnit se různých zahraničních zájezdů, lyžařských kurzů, pořídit si tablet či počítač k výuce apod.
- Velice inspirativní je i příklad dobré praxe věnovaný **vzdělávání žáků s Aspergerovým syndromem**, který poskytla Střední škola služeb a podnikání Ostrava-Poruba¹⁶. Příklad popisuje průběh vzdělávání žáka s těžkým stupněm SPU – Aspergerovým syndromem. Žák je veden jako integrovaný po celou dobu studia, má k dispozici asistenta a velice úspěšně zvládá studium na střední škole.
- Střední škola služeb a podnikání v Ostravě-Porubě poskytla i další příklad dobré praxe, zaměřený obecněji na **přístup školy ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení**. Pro co nejefektivnější práci s touto cílovou skupinou připravil výchovný poradce společně s vedením školy **směrnice pro práci se žáky se specifickými poruchami**

¹⁵ BARTOŠOVÁ, Veronika. *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola*. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46>>

¹⁶ ZAPLETAL, Marek. *Vzdělávání žáků s Aspergerovým syndromem. Prevence předčasných odchodů – příklad vzdělávání žáka s Aspergerovým syndromem na střední škole*. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-15/Vzdelavani-zaku-s-Aspergerovym-syndromem/46>>

učení, které jsou jednotné a závazné pro všechny vyučující školy a jejichž hlavní body jsou popsány v příkladu dobré praxe¹⁷.

Programy v rámci činnosti neziskových organizací

Ve větších obcích a především v blízkosti sociálně vyloučených lokalit působí často neziskové organizace poskytující dětem z okolí různé vzdělávací programy, většinou v podobě doučování, mentoringu či volnočasových aktivit. Doučovací programy mohou probíhat přímo v rodinách žáků a mít individuální charakter, často jsou však prováděny skupinově v prostorách neziskové organizace.

U doučovacích programů organizovaných **přímo v rodinách žáků** je důležitým faktorem fungování oboustranná důvěra. Dle analýzy sociálně vyloučených lokalit společnosti GAC dávají např. romské děti přednost této formě individuální péče před docházením do prostor neziskových organizací. Mezi hlavní výhody této formy doučování patří individuální přístup k dítěti ve známém prostředí, vztah mezi dobrovolníky a rodinou žáka, který formuje pohled na menšinu a majoritu obecně. Naopak mezi nevýhody patří skutečnost, že jelikož se musí jednat o dlouhodobou aktivitu, je velice časově náročná. Dále také fakt, že děti neopouští lokalitu – služba „přijde za nimi“ –, může vést k pasivitě dětí a rodičů. Další nevýhodou mohou být rovněž odlišné vzdělávací přístupy školy a lektorů.

U druhé formy programů, **doučování v prostorách neziskových organizací**, patří mezi hlavní výhody skutečnost, že děti musí opustit byt a mohou se tak setkat s vrstevnickou skupinou, dále také většinou doučování doplňují i jiné aktivity – volnočasové aktivity, exkurze do firem, výlety, kariérové poradenství či pedagogicko-psychologická pomoc. Mezi nevýhody opět patří riziko nesouladu doučovacího programu s výukou ve škole. U těchto programů je také náročnější motivace a získání dětí a rodičů ke spolupráci než u programů, kde dobrovolník dochází přímo do rodiny¹⁸.

V následujících anotacích si představíme příklady dobrých praxí reflektující oba typy spolupráce:

- Projekt neziskové organizace **Romodrom o.p.s. – „Romodrom pro vzdělání“** se soustředí na poskytování doučování dětem ze sociálně vyloučených lokalit přímo v rodinách. Projekt přichází s novým prvkem – zařazením terénních pedagogických asistentů a je kromě samotného doučování školní látky a individuální práce s dětmi přímo v rodinách zaměřen na vytvoření pozitivního návyku se učit. Kromě samotného doučování dětí za účelem podpořit cílovou skupinu projektu tak, aby neopustila systém primárního a sekundárního vzdělávání, případně motivovat k návratu do systému primárního a sekundárního vzdělávání ty děti, které jej předčasně opustily, terénní pedagogičtí pracovníci pracují přímo s rodiči či zákonnými zástupci žáků. Rodič při rozhodnutí o spolupráci podepisuje kontrakt, kde je stanoven cíl jak pro samotné dítě, tak pro rodiče a blízké pečující osoby. Po navázání kontaktu jsou rodičům průběžně vysvětlovány negativní dopady nízké kvalifikace jejich dětí a je jim poskytnuta pomoc s každodenní přípravou jejich dítěte do školy v rozsahu minimálně 2 hodiny týdně. Tato činnost by měla v budoucnu vést k tzv. rutinizaci přípravy do školy jako běžného prvku života domácnosti dítěte.

¹⁷ BOUDOVOÁ, Barbora. *Postup při práci ve vyučování s žáky se specifickými poruchami učení na SŠ Příčná, Ostrava-Poruba*. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW:

<<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-11/Prevence-predcasnych-odchodu-podpora-zaku-se-/46>>

¹⁸ GAC. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: MPSV, 2006, s. 64–66. [Online] [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z WWW:

<http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langS EO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>

- Další z doučovacích programů uskutečňovaných přímo v rodinném prostředí žáka je program neziskové organizace **Člověk v tísní, o.p.s.**¹⁹ Výhodou této organizace je to, že působí plošně v několika regionech České republiky a na program tak dosáhne poměrně velký počet žáků ze sociálně znevýhodňujícího prostředí nebo přímo ze sociálně vyloučených lokalit. Jako důležitý faktor úspěchu programu doučování se ukazuje úzký vztah mezi organizací, rodinami a dobrovolníky. Rodiny si totiž při pravidelném a dlouhodobém doučování, navíc prováděném doma, na dobrovolníky nebo brigádníky zvyknou a začnou jim důvěřovat. Když navíc vidí, že se vztah ke škole u dítěte zlepšil, začnou se často sami více zajímat o jeho vzdělávání. Různé volnočasové aktivity pak pomáhají vztah důvěry ještě posílit a také upevňují roli vzdělávání jako něčeho, co není nepřátelské, vnucené, ale hodnotné a co navíc může být i zábavné.
- Dlouhodobý program **Rozlety** organizace Nová škola, o.p.s., je zaměřen na podporu úspěšného přechodu sociálně a kulturně znevýhodněných žáků na střední školu a dále i zvládnutí střední školy. Stojí hlavně na práci dobrovolníků – lektorů, kteří zajišťují skupinové doučování v prostorách organizace Nová škola, o.p.s., případně individuální doučování v rodinách žáků. Cílem je především přerušit kruh opakovaných selhání, který je u těchto dětí častý a vede ke ztrátě motivace. Doučování je postaveno na důkladném pochopení a procvičení základů, na kterých se posléze staví další látka. Pro dosažení výsledků je potřeba systematická a nepřetržitá dlouhodobá spolupráce s dětmi, proto je kladen velký důraz na jejich udržení v programu. Důležitým prvkem je neformální přátelské prostředí, podporované pravidelnými volnočasovými aktivitami.
- Projekt „**Kámoš**“ je realizován neziskovou organizací Barevný svět dětí, o. s., a jeho cílem je jednak celková podpora rodiny prostřednictvím odborných služeb, jednak podpora dětí formou doučování a dále rozvoj jejich talentu a zájmů. Všechny služby jsou rodinám poskytovány zdarma. Cílovou skupinou projektu jsou děti ze sociálně znevýhodněného prostředí či ohrožené sociální exkluzí, ale také děti zdravotně znevýhodněné. Vzhledem k tomu, že jednou z hlavních nabízených služeb je možnost doučování, je důležitou podmínkou vstupu dítěte do programu, aby dítě plnilo povinnou školní docházku. Doučování žáků probíhá vždy dvakrát týdně na 60 minut. Harmonogram doučování vytváří koordinátor projektu. Asistent „velký kámoš“ pomáhá žákovi s tím, co v dané chvíli nejvíce potřebuje, a na základě toho, jak se dvojice předem domluví. Dvojice se schází buď přímo v prostorách organizace, nebo v jiných domluvených prostorách v blízkém okolí. V každém pololetí si asistent domluví osobní schůzku s třídním učitelem a projedná s ním individuální vzdělávací plán, podle kterého se žákem pracuje. Podmínkou účasti v projektu je rovněž aktivní zapojení rodiny formou rodinných konzultací.
- Další příklad dobré praxe představuje **mentoringový program** neziskové organizace IQ Roma servis, o.s., který vznikl v rámci projektu **Gendalos – krok k úspěšnému studiu**. Mentoring byl v projektu zaveden jako jakási „nástavba“ doučování, jelikož se v průběhu realizace projektu ukázalo, že pracovník dokáže dobře pomoci klientovi v problémech se studiem, koordinovat spolupráci se školou i s rodinou, ale ať už z nedostatku času, či znalostí nemůže efektivně doučovat klienty v jednotlivých předmětech, především pokud se jedná o žáky středních odborných škol a učilišť a jejich studijní problémy v odborných předmětech. Cílem programu je podporovat vlastní kompetence klienta, aby postupem času zvládal přípravu do školy a později zvyšování své kvalifikace sám a nepotřeboval již pomoc mentora. Cílovou skupinu tvoří zejména sociálním vyloučením ohrožení obyvatelé Jihomoravského kraje, především Romové, kteří žijí v nepříznivé životní situaci, jde především o romskou mládež ve věku 15-26 let, která se vzdělává v rámci sekundárního a terciárního vzdělávacího cyklu, chce získat dobré vzdělání a na vzdělávacím procesu se aktivně podílet. Mentorem se může stát kdokoliv z řad majoritního obyvatelstva, kdo je

¹⁹ JIRÁT, Daniel. *Doučování dětí v rodinách Člověk v tísní, o.p.s.* [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-05/Doucovani-deti-v-rodinach-Clovek-v-tisni-o-p-s-/46>>

starší 20 let, má dokončené středoškolské vzdělání a je ochotný věnovat alespoň po dobu půl roku 2 hodiny týdně některému z klientů. Každý zájemce projde pohovorem s koordinátorem dobrovolníků a také vzdělávacím kurzem. Mentor je klientům přidělován dle klientových požadavků a specifík (např. obor, který studuje).

Literatura a informační zdroje

- BARTOŠOVÁ, Veronika. *Prevence předčasných odchodů ze vzdělávání na EDUCAnet Praha – gymnázium a střední odborná škola*. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-08/Prevence-predcasnych-odchodu-na-EDUCAnet-Praha/46>>
- BOUDOVOVÁ, Barbora. *Postup při práci ve vyučování s žáky se specifickými poruchami učení na SŠ Příčná, Ostrava-Poruba*. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-11/Prevence-predcasnych-odchodu-podpora-zaku-se-/46>>
- GAC. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: MPSV, 2006. [Online] [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z WWW: <http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf>
- GAJDOŠOVÁ, Jana. *Evaluace metodik z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol. Zpráva o ověřování metodik*. Praha: NÚV, 2015. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-103&NazevSeo=Evaluace-metodik-z-oblasti-prevence-a-intervence->>>
- JIRÁT, Daniel. *Doučování dětí v rodinách Člověk v tísni, o.p.s.* [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-05/Doucovani-deti-v-rodinach-Clovek-v-tisni-o-p-s-/46>>
- MŠMT. *Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí v oblasti vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2005. [Online] [cit. 12. 6. 2014]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-vcasne-pece-o-deti-ze-sociokulturne-znevychodnujiciho-prostredi-1>>
- TILLNER, Jiří. *Zpráva o předčasných odchodech ze vzdělávání. Přehled opatření a příklady dobrých praxí v zahraničí a v ČR*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na: <http://www.nuv.cz/uploads/Predcasne_odchody_12_2013.pdf>
- TRHLÍKOVÁ, Jana. *Prevence a intervence předčasných odchodů ze středních škol. Příručka opatření*. Praha: NÚV, 2015, str. 3 - 4. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-102>>
- TRHLÍKOVÁ, Jana. *Předčasné odchody žáků ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. [Online] [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-73&NazevSeo=Predcasne-odchody-ze-vzdelavani-na-strednich->>>
- TRHLÍKOVÁ, Jana – ÚLOVCOVÁ, Helena – VOJTĚCH, Jiří. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí nízkou úrovní vzdělání*. Praha: NÚOV, 2006.
- Strategie romské integrace do roku 2020. [Online] [cit. 15. 6. 2015] Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-strategii-romske-integrace-do-roku-2020-126945/>>>
- ŠTRACHOVÁ, Klára. *Školní telefonní linka pro děti a rodiče*. Mají na to! Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2013. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.majinato.cz/21-skolni-telefonni-linka-pro-deti-a-rodice.php>>
- ZAPLETAL, Marek. *Vzdělávání žáků s Aspergerovým syndromem. Prevence předčasných odchodů – příklad vzdělávání žáka s Aspergerovým syndromem na střední škole*. [Online] [cit. 19. 6. 2015]. Dostupné na WWW: <<http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekZP/6-3-15/Vzdelavani-zaku-s-Aspergerovym-syndromem/46>>

P1 - Profil na jednu stránku – nástroj individuální podpory žáka ve škole

Profil na jednu stránku představuje souhrn důležitých informací o žákovi, studentovi, klientovi sociálního ústavu a podobně a způsobech jak je nejlépe podpořit. Může se využít i ve škole jako jeden z nástrojů, který pomáhá začlenění žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků se sociálním znevýhodněním. Profil na jednu stranu dává možnost žákům vyjádřit své silné stránky a ujasnit, jakou podporu ve škole potřebují. Vytváření a využívání profilu na jednu stránku vyžaduje značnou zkušenost a je proto vhodné, aby pedagogický pracovník, který chce tento nástroj používat, prošel školením a seznámil se s metodickou příručkou.

❖ Z jaké koncepce vychází profil na jednu stránku?

- Profil na jednu stránku vychází z koncepce plánování zaměřené na člověka, která byla definována v devadesátých letech minulého století, jako soubor principů, na nichž byly postaveny techniky individuálního plánování vytvořené ve vazbě na tzv. [normalizaci a valorizaci sociálních rolí](#). Klíčovými principy plánování zaměřeného na člověka je hledání silných stránek, nadání a dovedností člověka v kontextu komunity, mapování osobní historie, hodnocení současného stavu a definování potřebných změn v budoucnu.

❖ Co je profil na jednu stránku?

- Profil na jednu stránku je relativně snadná metoda, která může pomoci zásadním způsobem změnit náhled na žáka. Představuje jeho silné stránky a jeho rozvoj staví právě na nich. V profilu na jednu stránku je žák pozitivně představen a zároveň jsou také uvedeny nejdůležitější věci, osoby, předměty, okolnosti i zvyky, které jsou pro žáka z jeho pohledu důležité, a neměly by být ve škole přehlíženy. Další částí profilu je soubor konkrétních návodů, jak dítě ve škole co nejlépe podpořit.
- Profil na jednu stránku vzniká na základě spolupráce žáka, jeho rodičů, resp. opatrovníků, učitelů, asistentů atd. Touto spoluprací vzniká ucelený obraz žáka, který odráží jeho vlastní perspektivu, a zároveň dává prostor ostatním zúčastněným navrhnout opatření a nad žákem a jeho možnostmi se zamyslet.
- Profil na jednu stránku shrnuje jednoduše vše potřebné, co by pedagogičtí pracovníci měli o konkrétním žákovi (případně klientovi, atd.) vědět.

❖ Profil na jednu stránku zahrnuje 3 oblasti:

Silné stránky žáka

- V této části jsou vyjmenovány silné stránky žáka, jeho dobré osobní vlastnosti i zájmy. Jsou uváděny jako seznam hesel.

Co je pro žáka důležité

- Tento seznam obsahuje, co je pro žáka podstatné z jeho subjektivního pohledu. Seznam by měl být poměrně podrobný a konkrétní. Může zahrnovat lidi, zvířata, způsob trávení volného času (sport), oblíbené předměty, školní aktivity. Je možné zařadit např. kamarády, rodiče a způsob trávení společného času, uznání, pochvalu, pravidelný režim, účast na školních akcích, různé formy odměny a motivace,...

Možnosti podpory žáka

- Seznam způsobů, jak žáka ve škole podpořit. Informace o tom, co na žáka "funguje".

❖ Využití profilu na jednu stránku pro začlenění žáků se sociálním znevýhodněním

- Vyhotovení profilu žákům ve třídě může ukázat, že každý je v něčem dobrý, každý považuje ve svém životě za důležité něco jiného a preferuje jiný způsob podpory. **Poznání a respekt k tomu, co je pro jednotlivé žáky důležité může ulehčit situaci s jejich zapojením do práce třídy.**
- Profil na jednu stránku umožňuje učitelům lépe poznat žáka, uvědomit si jeho silné stránky i oblasti, ve kterých potřebuje podpořit a přizpůsobit vyučování potřebám jednotlivého žáka.
- Profil na jednu stránku je možno použít jako vodítko pro stanovení konkrétních – efektivních metod práce se žákem, podklad při plánování činností a stanovení cílů tak, aby odpovídaly tomu, co je pro konkrétního žáka podstatné.
- Učitel může profil použít i jako pomůcku při sestavování [individuálního vzdělávacího plánu](#).
- Profil na jednu stránku dává příležitost rodičům nabídnout učitelům nebo dalším pedagogickým či poradenským pracovníkům zkušenosti a poznatky, jak nejlépe podpořit jejich dítě. Tento přístup může fungovat i jako podpora spolupráce s rodiči.
- Profil na jednu stránku slouží jako prostředek výměny informací mezi učiteli v rámci školy i při přechodu žáka mezi ročníky. Nový učitel může navázat na již vyzkoušené efektivní strategie působení na žáka. Důležitá je i případná spolupráce s profesionálními pracovníky (logoped, fyzioterapeut, výchovný poradce, pracovnice SPC aj.). Tato spolupráce je jedním ze základních principů tvorby profilu. Učitel tak může získat řadu informací o žákovi z různých zdrojů.
- Profil na jednu stránku se může během školního roku doplňovat, rozvíjet a aktualizovat.

❖ Jak vytvořit profil na jednu stránku?

- Podmínkou využívání profilu na jednu stránku je nutné, aby pracovník prošel zaškolením a seznámil se s metodikou.
- Metodický průvodce profil na jednu stránku vydalo občanské sdružení Rytmus. Metodický průvodce jednoduše a stručně vysvětluje, co je profil na jednu stránku, pro koho je určen, co obsahuje, jak se sestavuje a jak se s ním během školního roku může pracovat. Dále poskytuje pracovní listy, které vedou pedagoga při sběru informací pro profil.

Příklad:

Co je pro mě důležité:

- *Pochvala a odměna*
- *Pravidelný rozvrh*
- *Vysvětlení, proč se po mě něco chce*
- *Kamarádi*
- *Atd.*

Kladné stránky:

- *Jsem přátelský a kamarádský*
- *Nejsem zákeřný*
- *Uznávám autority*
- *Atd.*

Možnosti podpory – pomůžeš mi, když:

- *Máš ve mně důvěru*
- *Mluvíš pomalu a zřetelně*
- *Vysvětlíš mi názorně, co se ode mě požaduje*

❖ Použitá literatura a odkazy:

www.majinato.cz

www.kvalitavpraxi.cz

www.rytmus.org

http://www.rytmus.org/vzdelanim_pro_zmenu

www.inkluzecz

P2 - Telefonní linka pro žáky a rodiče – nástroj řešení problémů žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí

Anotace: Speciální telefonní linka pro rodiče funguje na celostátní úrovni, může být ale vytvořena i na úrovni samotných škol, kde se může stát důležitým podpůrným prostředkem komunikace rodičů, případně i žáků se školou a podpory vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí. V následujícím textu uvádíme zkušenosti se školní linkou na základní škole, vycházíme z textu Mgr. Kláry Štrachové Školní telefonní linka pro děti a rodiče uveřejněného v příručce „Mají na to“, která je dostupná na www.majinato.cz

Celostátní rodičovská linka

- ❖ Rodičovská linka Sdružení Linka bezpečí nabízí své služby od roku 2001. Důvodem jejího vzniku byl rostoucí počet volání rodičů a dospělých jednajících v zájmu dětí na Linku bezpečí, která slouží pouze dětem a dospívajícím.
- ❖ Rodičovská linka nabízí krizovou pomoc, rodinné a výchovné poradenství po telefonu pro celou ČR, slouží především rodičům a ostatním členům rodiny.
- ❖ Důležité je, že nabízí služby i pedagogům mateřských, základních a středních škol.
- ❖ Výhodou Rodičovské linky je, že v případě potřeby řešit problémy se nabízí téměř okamžitá pomoc. Může sloužit i řešení problémů žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Základní témata, která jsou pomocí celostátní rodičovské linky řešena:

- Rodina – např. rozvod rodičů, zejména pokud negativně ovlivňuje chování nebo školní prospěch dítěte, úmrtí člena rodiny, porozvodové uspořádání,...
- Výchovné problémy dítěte – např. nedodržování a nerespektování pravidel, drzé chování, **pozdní návraty domů, alkohol**. Objevují se i případy mladých dospělých, kteří si na sebe berou půjčky, nepracují a podobně.
- Týrané dítě - tématem, se kterým se na linku klienti obracejí, je podezření na týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte v rodině či v okolí.
- Školní problémy – mezi specifická témata Rodičovské linky patří problémy spjaté se školní docházkou. Zde řeší volající především záškoláctví, potíže s prospěchem, vztahy děti s učiteli, šikanu ve škole a stále více se objevující kyberšikanu. V rámci těchto témat se na nás kromě rodičů obracejí též pedagogové.
- Ohrožený psychický vývoj, např. v důsledku závislosti na alkoholu, drogách, apod...

Speciální školní telefonní linka

Může být zajímavým podpůrným prostředkem pro navázání těsnější spolupráce mezi žáky, rodiči a školou. Tato linka (mobilní telefon) umožňuje být neustále k dispozici žákům školy a rodičům, kteří tuto formu podpory potřebují, slouží k rychlému zjištění i předávání informací.

❖ Účel a možnosti školní telefonní linky

- Poskytnutí konzultace žákům
Žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí často nemají doma vhodné podmínky pro učení a vypracovávání úkolů. Školní informační linka jim v tomto může pomoci jako určitý druh podpory a možnosti konzultace s učitelem, např. při nejasnostech v pochopení domácího úkolu, poskytnutí rady ohledně pomůcek, které si mají přinést a podobně, protože na rozdíl od většinové populace jsou tito žáci na řešení problémů s přípravou do školy často sami.

- Komunikace rodičů se školou
Rodičům je linka určena především pro rychlé a okamžité omluvení dětí v případě jakékoli nepřítomnosti ve škole, a tím snižuje neomluvené absence, dále k tomu, aby si domluvili úkoly pro nemocné děti nebo osobní konzultaci s třídním učitelem, speciálním pedagogem či školním psychologem.
- Rychlý informační kanál pro školu
Škole linka slouží také jako informační kanál při potřebě školy neodkladně kontaktovat rodiče a může být rovněž využita při řešení vážných krizových situací, např. zjištění šikany, apod.
- Průběžná komunikace a zlepšování vztahů se školou
Učitelé si rovněž mohou tímto způsobem např. dohodnout konzultaci, připomenout školní akci, dotázat se na přítomnost dítěte ve škole, apod.

❖ **Postup zřízení školní telefonní linky pro rodiče a žáky**

- Ve škole byl zřízen mobilní telefon s výhodným tarifem, který byl přidělen zaměstnanci, jenž se dětem se sociálním znevýhodněním ve škole věnoval. Může jít např. o speciálního pedagoga.
- Učitelé byli informováni o této nově zřízené službě a o způsobu jakým bude linka provozována.
- Byly vytvořeny podmínky, aby pracovník, který má linku na starost, měl přístup k aktuálním informacím.
- Zřízení linky předcházely průzkum, zda o ni rodiče a žáci stojí, a před jejím spuštěním byli rodiče i žáci seznámeni s účelem této služby a pravidly, jak se bude společně využívat.
- Všichni klienti byli požádáni, aby poskytli telefonní číslo s tím, že v případě potřeby mohou klienti linku pouze prozvonit a bude jim zatelefonoáno zpět, protože v některých případech nemají finance na telefon. Všichni dostali vizitky s číslem, jménem, dobou, kdy mohou volat, a rovněž v jakých případech.
- Byl stanoven časový rozvrh pro poskytování služeb.

❖ **Problémy a zkušenosti**

- Přestože byli klienti všichni podrobně informováni o čase a tématech k řešení, docházelo na začátku k nedorozuměním, kdy rodiče, děti a jejich příbuzní volali v jakoukoli hodinu, a v podstatě si tak ověřovali existenci služby. Rovněž dotazy se často nevztahovaly přímo ke škole, ale byly z nejrůznějších oblastí – např. na práci, bydlení, péči o děti, také bylo zaznamenáno několik dotazů na okamžitou pomoc v krizové situaci.
- Bylo třeba tedy klientům trpělivě vysvětlit účel a zaměření linky a naučit je linku správně využívat.
- Oboustranná komunikace vyžadovala znalost rodičů a rozpoznání hlasu. Stávalo se, že telefon využívalo více členů rodiny nebo i někdo cizí.
- Postupně se využívání linky ustálilo zejména pro omlouvání dětí v době nemoci a ověřování důvodů nepřítomnosti, což je podstatné proto, aby se žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí nehromadily neomluvené hodiny i pro ověření nepřítomnosti žáka ve škole, a přípravu úkolů. Někteří rodiče zasílali SMS zdarma, kterou žádali o zpětné zavolání. Učitelé linku využívali především pro ověření informací nebo v případě, že rodiče nereagovali na písemné vzkazy.

❖ **Využití linky pro podporu spolupráce rodičů se školou**

- Telefonní linka fungovala i v době hlavních školních prázdnin a byla využívána jako motivační prostředek. S rodiči sociálně znevýhodněných dětí tak byl i o prázdninách udržován kontakt, aby se nepřerušila vazba se školou. S dětmi a rodinami o

prázdninách prostřednictvím linky probíhala komunikace o tom, jak se jim daří, jak se připravují na zahájení nového školního roku, jaké mají zakoupit pomůcky, co vše bude do nového školního roku potřeba, kolik financí si mají postupně naspořit apod.

❖ **Problémy a rizika**

- časová a psychická zátěž pro pracovníka obsluhujícího linku
- potřeba zvládat citlivě náročnou komunikaci a jasně limitovat délku hovoru
- poměrně vysoké náklady za hovory, protože s rodiči probíhá rozhovor často poměrně dlouho
- někdy službu klienti chtějí, ale nemají žádný funkční mobil ani pevnou linku
- někdy klienti volají v jakoukoliv denní i noční hodinu i v době víkendu a dovolených – je nutné zafixovat dohodnutá pravidla
- často volají další členové rodiny a dožadují se pomoci v jiných oblastech
- Pracovník na lince musí striktně dodržovat pravidla, aby si rodiče nezvykli, že je vše možné vyřídit po telefonu na poslední chvíli a nemusí se proto dostavit na třídní schůzku a podobně.

❖ **Vyhodnocení**

- Zřízení linky může výrazně pomoci překonat komunikační bariéry s rodiči sociálně znevýhodněných dětí a utužit jejich důvěru ve školu. Rodičům pomohla linka k tomu, aby své děti řádně a včas omluvili a nehromadily se jim neomluvené hodiny.
- Pokud není pracovník na lince k rodičům příliš benevolentní, ale trvá na dodržování pravidel, má linka pozitivní dopad na přístup rodičů ke škole a plnění jejich rodičovských povinností (omlouvání dětí, přítomnost na třídních schůzkách apod.).

❖ **Literatura a zdroje**

Štrachová, K.: Školní telefonní linka pro děti a rodiče. Mají na to! Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2013. Dostupné z www.majinato.cz

<http://www.rodicovskalinka.cz/>

<http://www.eduin.cz/clanky/co-radi-rodicovska-linka-v-dobe-skolnich-vysvedceni/>

http://www.clovekvtisni.cz/uploads/file/1370963166-majinato_web.pdf

P3 - Řešení vrstevnických vztahů – CHIPS

Anotace: Využití podpory vrstevnických skupin může být jedním z vhodných nástrojů řešení problémů žáků, včetně žáků se sociálním znevýhodněním, kdy může představovat zejména motivační podporu žáka a přispívat k zapojení do sociálních vztahů. Projekt CHIPS je zaměřen na primární prevenci, je převzat z Velké Británie. CHIPS je složenina z názvu ChildLine in Partnership with School, tedy dítě zaměřené na spolupráci se školou. Základní filozofií projektu, který je ve Velké Británii využíván běžně, je pojmenovat a podchytit problémy, které děti trápí, a to nejen ve škole. Nejde o to problém vždy vyřešit, ale vyslechnout, poradit a odkázat na příslušné odborníky. V příspěvku jsou jako možná inspirace uvedeny informace o projektu „Řešení vrstevnických vztahů“ realizovaném na ZŠ Matice, Matice školské 3, České Budějovice

❖ O projektu „CHIPS“

- CHIPS je složenina z názvu ChildLine in Partnership with School, tedy dítě zaměřené na spolupráci se školou.
- Se souhlasem anglické strany byla úspěšná metoda v letech 2006–2008 otevřena v České republice v projektu CHIPS na vybraných základních školách. Praktické ověření úspěšnosti vedlo k předložení dalšího projektu, umožňujícího rozšíření této metody pro větší cílovou skupinu. Projekt byl realizován v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a byl spolufinancován z prostředků Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky na období březen 2010 – únor 2013.
- Základní filozofií projektu, je pojmenovat a podchytit problémy, které děti trápí, a to nejen ve škole. Nejde o to problém vždy vyřešit, ale vyslechnout, poradit a odkázat na příslušné odborníky.
- Do projektu jsou zahrnováni mladší žáci, starší žáci a učitelé jako supervizoři. Originálním prvkem je skutečnost, že vychází z předpokladu, že každá škola má odlišné, specifické problémy a program se tedy šije škole „na míru“.
- Vybraní žáci projdou školením a stanou se z nich tzv. podporovatelé, jejichž úkolem je pomoci a poradit vrstevníkům. Školení zahrnuje právní minimum, komunikační dovednosti, rady, na jakého odborníka se obrátit a zahrnovalo i řešení modelových situací.
- Na začátku projektu žáci obdrží dotazníky ve škole, kde mají vyplnit, jaké problémy se na škole vyskytují.
- Žáci – podporovatelé jsou vybíráni na základě jejich zájmu. Nejsou vybíráni podle prospěchu, často se jedná o přirozené vůdce, ale i žáky, kteří se sami s nějakými problémy (např. v rodině) setkali.

❖ Projekt CHIPS na ZŠ Matice

- ❖ Od ledna 2011 probíhal na ZŠ škole dvouletý projekt pod záštitou Vzdělávacího institutu ochrany dětí s názvem "Řešení vrstevnických vztahů".
 - **Popis projektu**
 - Projekt zavádí na školách systém vrstevnické podpory zaměřený na vzájemnou pomoc a podporu. Zvyšuje povědomí o problémech, kterým žáci na škole musí čelit a pomáhá školám s prevencí nežádoucích jevů.
 - Projekt je založen na práci "podporovatelů", kterými jsou spolužáci - vrstevníci.
 - Program vrstevnické podpory pomáhá bojovat proti šikaně, řešit konflikty, snaží se poskytovat dětem pocit bezpečí a pokouší se měnit prostředí ve škole nebo

skupině. Může působit jako faktor zapojení do sociálních vztahů a podpora motivace i pro žáky se sociálním znevýhodněním.

- Projekt využívá a aplikuje metodu monitorování a řešení negativních společenských jevů, vyskytujících se mezi žáky základních škol a učiteli včetně problémů mezi žáky, školou a zákonnými zástupci.

❖ **Zapojení školy do projektu**

Škola se do projektu přihlásila na jaře roku 2010. Na začátku školního roku 2010/2011 byla uzavřena smlouva o spolupráci na projektu se zástupci Vzdělávacího institutu ochrany dětí o.p.s., který byl příjemcem dotace.

❖ **Realizace**

- Byl vytvořen dotazník, který byl rozdán všem žákům počínaje 4. třídou výše. Na základě názorů dětí, třídních učitelů a metodika prevence byla vybrána první skupina podporovatelů. Po proškolení začali pracovat v "terénu" pod názvem BRAMBŮRKY.
- V průběhu projektu proběhla řada setkání a školení. První školení bylo v únoru 2011 a bylo zaměřeno na vymezení pravidel pro podporovatele, právní aspekty, dále byly vymezeny potřebné vlastnosti a schopnosti podporovatelů. Následující školení probíhající v březnu a dubnu byla zaměřena na trénink schopnosti komunikace a týmové práce pomocí hraní scének.
- Následovalo školení zaměřené na rozvoj komunikace s využitím her, při kterých byla procvičována slovní zásoba. Podporovatelé si rovněž vyzkoušeli roli řečníka. Pozornost byla věnována i problému šikany, rozboru toho, co je třeba v takové situaci dělat a jak ji nejlépe řešit. Jako úkol řešitelé dostávali i zpracovat náměty, jak řešit některé problémy na škole. Celkem bylo zrealizováno 8 školení a na závěr obdrželi podporovatelé certifikát.
- Oficiálně byla činnost zahájena v září tzv. „Bramboriádou“. Byl pro celou školu připraven den plný soutěží a her a při tom byly dětem vysvětleny cíle a záměry a co mohou od podporovatelů očekávat.
- Podporovatelé obdrželi červená trička s logem „brambůrky“, byla vytvořena kancelář, kam mohli žáci zajít řešit své problémy a „bramborový košík“, do kterého žáci mohli psát své problémy a žádosti o pomoc. V případě, že žák uvedl svůj problém a vhodil do košíku, podporovatelé ho sami vyhledali s nabídkou pomoci. Dále měli žáci možnost podporovatele označené tričkem s logem vyhledat během přestávek na chodbách školy, kde měli přidělené služby.

❖ **Zkušenosti:**

Při výběru podporovatelů je důležitá spolupráce s učiteli, někteří podporovatelé neprojdou celým školením a svoji funkci vzdají. Podstatné jsou finanční prostředky na lektory a možnost ocenění pedagogů, kteří se do projektu zapojí.

Projekt má pozitivní vliv na aktivní přístup žáků, klima školy, podporu studijních návyků, zvyšování kompetencí a podobně.

❖ **Použité zdroje:**

Rychlíková, J.: Pohled do života jedné školy. *Řízení školy*. 2014, č. 9/2014. Dostupné na: http://www.zsmatice.cz/index_soubory/Stranky_%20z_%20RS_09_14_zlom.pdf

Doubrava, L.: Když si děti pomáhají sami. *Učitelské noviny*. 2009. č.28/2009. ISSN: 0139-5718 Dostupné na: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1961>

Informace o projektu „Řešení vrstevnických vztahů“ dostupné na

http://www.zsmatice.cz/reseni_vrstevnickych_vztahu.htm

http://www.zsmatice.cz/reseni_vrstevnickych_vztahu_soubory/info_dokument.pdf

<http://www.szsamsteplice.cz/projekty-a-granty/probihajici-projekty/ucime-se-naslouchat/>

P4 - Vzdělávání žáka s Aspergerovým syndromem na střední škole

Anotace: Příklad popisuje průběh vzdělávání žáka s těžkým stupněm SPU – Aspergerovým syndromem. Žák je veden jako integrovaný po celou dobu studia, má k dispozici asistenta a velice úspěšně zvládá studium na střední škole.

❖ Kontext

Žák Jan (20 let) je absolventem Speciální základní školy v Ostravě – Zábřehu, Kpt. Vajdy 1, příspěvková organizace Ostravy – Zábřehu, která poskytuje v rámci povinné školní docházky vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením a více vadami s možností individuální integrace autistických žáků. Děti jsou zde vzdělávány speciálními pedagogy, vychovateli a asistenty pedagoga. Jan měl celkem dobrý prospěch, protože Aspergerův syndrom je charakteristický disharmonickým vývojem osobnosti s poruchami v oblasti sociální interakce a komunikace, ale vývoj řeči a inteligence není narušen. Problém však nastal po ukončení školní docházky, kdy rodiče hledali delší dobu další možnosti synova vzdělávání a ne vždy se setkali s ochotou či vstřícným jednáním. Navíc ani oni sami nevěděli, jaký obor by jejich syna zaujal, takže jejich pokusy poskytnout Janovi střední vzdělání vždy skončily neúspěchem. Nakonec po dohodě s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Ostravě kontaktovali rodiče naši školu a Jan byl přijat na čtyřletý maturitní obor FOTOGRAF.

❖ Cíle

Hlavním cílem všech zainteresovaných stran bylo vytvořit žákovi optimální podmínky ke studiu, zohlednit jeho specifické potřeby a především poučit jednotlivé vyučující, jak postupovat, jak řešit případné problémy apod. Rodiče byli velice vstřícní a ochotní a velice rychle jsme se domluvili, neboť na naší škole studuje několik desítek žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, a v tomto směru již máme své zkušenosti.

❖ Realizace

Žákovi byly připraveny všechny podmínky ke studiu a jeho asistentkou se stala Petra, absolventka oboru sociální činnost, který vystudovala na Střední škole prof. Zdeňka Matějčka v Ostravě – Porubě. Tato volba se ukázala jako velmi dobrá, protože asistentka se nejen dobře orientovala v problematice autismu a speciálně i v problematice Aspergerova syndromu, ale zároveň dokázala dobře komunikovat jak s rodiči a pedagogy, tak i se svým svěřencem, a ten jí brzy začal důvěřovat. Petra si navíc dalším studiem zvyšovala svou odbornost.

Mezi hlavní náplň asistentky, která byla přítomna po dobu výuky s žákem ve třídě, patří:

- Podporovat žákovu samostatnost
- Upevňovat u něj pozitivní pracovní a sociální návyky
- Pěstovat a zvyšovat jeho sebekontrolu
- Sledovat, jak chápe zadané úkoly, vysvětlovat některé nepochopené situace
- Podněcovat jeho pozornost
- Spolupracovat s příslušnými vyučujícími a třídním učitelem
- Pravidelně 1 x za 14 dní konzultovat další postup s výchovným poradcem
- Sledovat žákovy kontakty s ostatními spolužáky, eliminovat případné konfliktní situace ve spolupráci s výchovným poradcem
- **Doporučení odborného pracoviště**

Na žádost rodičů a se souhlasem odborníků z Pedagogicko – psychologické poradny nebyl Janovi vypracován klasický individuálně vzdělávací plán, ale pouze jen rámcové body s anotací, protože rodiče se snažili o co nejširší integraci a nechtěli syna separovat. S tím měli již své negativní zkušenosti. Navržený postup se brzy ukázal jako velmi zdařilý. Jan se velice rychle sžil se třídním kolektivem, zúčastnil se i adaptačního

kurzu, kde se k mému překvapení velice aktivně zapojoval do různých psychoher a dokonce účinkoval i v malé roli v pohádce, kterou si měla jeho skupina večer připravit. To bylo na osobu s jeho postižením fantastické. Zároveň se mu zalíbil i studijní obor a rodiče pochopili, že konečně pro syna našli to pravé.

- **Výuka a začlenění žáka do kolektivu**

Jan byl všemi vyučujícími hodnocen jako příjemný a snaživý žák, kterého studium baví, danou látku se snaží pochopit a preferuje odborné předměty před všeobecnými, protože zvolený obor ho zaujal a chce se mu hlouběji věnovat.

- **Vytvoření vhodných podmínek**

Příslušní pedagogové tolerovali Janovo individuální tempo práce, velkou oporou zde byla již zmiňovaná asistentka, která přednášky a poznámky zpracovávala počítačovou formou, takže Jan se mohl kdykoli k jakémukoli učivu vracet.

Asistent i žák navíc měli svůj vlastní notebook, a v tom se odehrávala veškerá komunikace, včetně organizování dne, vypracování úkolů a sledování potřebných termínů. Klasické sešity žák vůbec nepoužíval. Pokud Jan už nebyl schopen se soustředit, popřípadě se u něj objevily migrény či rozrušení, mohl se spolu s asistentkou odebrat do samostatné místnosti, kde měl svůj klid, a po čase se zde dalo ve výuce neformálně pokračovat.

Spolu s příslušnými odbornými pedagogy ze Střediska praktického vyučování jsem měl největší starost, jak se Jan vypořádá se svou motorikou při manipulaci s fotoaparáty a videokamerou. V tomto ohledu ale překvapil, navíc, jak jsme později zjistili, od svého otce získal velice slušné základy týkající se teorie a praxe fotografování, takže i tato část proběhla bez větších problémů ke spokojenosti obou stran.

- **Seznámení spolužáků s Aspergerovým syndromem**

Z důvodu lepšího zapojení žáka do třídního kolektivu jsem bez přítomnosti Jana první týden v září uspořádal pro žáky prvního ročníku oboru FOTOGRAF besedu, kde jsem je seznámil s tím, co to Aspergerův syndrom je, jak se projevuje, zodpověděl dotazy a neformálně s žáky diskutoval na téma jejich nového spolužáka.

Třídní kolektiv přijal Jana bez problémů a ten si zde brzy našel kamarády, s nimiž se stýká i mimo školu, což je jev, který, jak sám uvádí, na předchozích školách nezažil, protože byl z kolektivu vyčleňován. K žádné šikaně či jejím náznakům v třídním kolektivu vůbec nedošlo.

- **Spolupráce školy s rodinou žáka**

Rodinné zázemí Jana je stabilní, oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní a snaží se pro syna udělat maximum. Se školou ochotně spolupracují, problémy byly zpočátku jen s otcem, který občas svého syna přeceňoval a měl na něj maximální nároky. Trpělivým přístupem, rozhovory s ním, které vedl výchovný poradce, se nakonec tyto hrany obrousily a otec si uvědomil reálné možnosti, kam až jeho syn může ve studiu dojít. Konečně pochopil, že středoškolské studium se může absolvovat i jinde než třeba na gymnáziu. Z otcova nekompromisního postoje, jeho častými spory s pedagogy těchto škol pravděpodobně vyplývaly i Janovy neúspěchy na předchozích pokusech o studium, protože žák je sám o sobě nekonfliktní a velice vděčný za každou pochvalu či „hřejivé slovo.“

- **Získání důvěry pedagogů**

Jan, jak vyplývá z odborného posudku Pedagogicko - psychologické poradny v Ostravě, má sice nadprůměrnou inteligenci, ale i značné výkyvy, a když má „svůj den,“ je to znát a jakákoli výuka je jen pasivní. Navíc, skoro půl roku trvalo, nežli se tak zvaně prolomily ledy a Jan počal i díky asistentce a konzultacím s výchovným poradcem pedagogům důvěřovat a přestal je srovnávat se svými předešlými, kde u dvou měl značné problémy.

- **Spolupráce školy s pedagogicko-psychologickou poradnou**

Výborná a velice plodná je spolupráce s Pedagogicko – psychologickou poradnou v Ostravě, jejíž pracovnice nám poskytla cenné informace o Janově psychice a jeho vývoji. Pracovnice tohoto zařízení koná pravidelné metodické návštěvy ve škole a spolu s výchovným poradcem vypracovávají další návrhy postupů studia pro žáka.

- **Zajištění studijních materiálů**

Na druhé straně ale existuje i řada problémů a překážek pro studium těchto žáků. Například na základě vyhlášky č. 73/2005 Sb. ve znění novelizace č. 62/2007 Sb., těmto žákům mimo jiné náleží i vybavení speciálními učebnicemi, didaktickými materiály apod.

Tolik zákon. Každý praktik ale ví, že toto lze uskutečnit jen v některých všeobecných předmětech, ale netýká se to již předmětů odborných. Naštěstí na naší škole pracují osvětlení pedagogové, kteří jsou schopni i přes své nízké finanční ohodnocení vytvořit si vlastní odborné učebnice, včetně srozumitelných odborných didaktických materiálů, a prostřednictvím počítačové techniky zabezpečit kvalitní studijní materiál pro všechny žáky.

- ❖ **Výsledky**

V prvním ročníku měl Jan průměr známek 1,96, ve druhém ročníku 1,85. Ve škole se mu líbí, je zde spokojený, takže má všechny předpoklady, aby došel až do čtvrtého ročníku a zvládl upravenou maturitní zkoušku pro žáky s tímto postižením.

- ❖ **Závěr**

Závěrem lze nastínit pro vzdělávání dětí s Aspergerovým syndromem několik základních tezí:

- Studium žáků s Aspergerovým syndromem ve středních školách je reálné, chce to jen ochotu a vstřícnost ze strany pedagogů
- Žáci s tímto syndromem mají dostatečné schopnosti, dovednosti a předpoklady, aby střední školu zvládli
- Žák s Aspergerovým syndromem musí být při studiu začleněn do běžného kolektivu, ale integrace musí pro něj znamenat přínos a pro kolektiv se nejedná o zátěž
- Celkově se musí zvyšovat informovanost pedagogů o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami, aby měli dostatečné znalosti o těchto specifikách a dokázali na ně adekvátně reagovat
- U žáků s Aspergerovým syndromem je nezbytná přítomnost asistenta, a jakékoli debaty, že v rámci šetření by tyto pozice měly být omezeny či dokonce zrušeny, nebo aby si je rodiče platili sami, jsou scestné a neprofesionální
- Podpora žáka ze strany školy a rodičů ve studiu musí být samozřejmostí
- Otázkou k zamyšlení ale zůstává, co budou žáci s Aspergerovým syndromem dělat po ukončení studia na střední škole. V této oblasti jsem dosti skeptický, protože stát není schopen těmto absolventům zabezpečit zapojení se do pracovního procesu, i když tito lidé se nemohou jako ostatní postarat o sebe sami a práci si zabezpečit.
- Pokud zůstanou bez zaměstnání, úplně a především rychle podlehnou skepsi a beznaději a dlouholeté úsilí jejich rodičů, příslušných pedagogů, výchovných poradců, psychologů apod. ztratí jakýkoli smysl. Doufejme, že někdo tento stav konečně začne řešit.

- ❖ **Seznam použité literatury**

ATTWOOD, T.: Aspergerův syndrom. Portál, 2005

BĚLOHLÁVKOVÁ, L., VOSMIK, M.: Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole. Portál, 2010

THOROVÁ, K.: Výjimečné děti. APLA, 2007

Zpráva z pedagogicko – psychologické poradny, vyšetření klienta. 2010

P5 - Projekt „Romodrom pro vzdělání“

Anotace: Některé neziskové organizace poskytují žákům se sociálním znevýhodněním individuální doučování přímo v rodinách, kam dochází dobrovolník nebo brigádník zpravidla řízený koordinátorem doučování. V tomto textu je představena činnost organizace Romodrom, o.o.s. zejména projekt „Romodrom pro vzdělání“, který je zaměřen na podporu dětí ze sociálně vyloučených lokalit. Projekt přichází s novým prvkem – zařazením terénních pedagogických asistentů a je kromě samotného doučování školní látky a individuální práce s dětmi přímo v rodinách, zaměřen na vytvoření pozitivního návyku se učit.

❖ Představení organizace a kontext

Občanské sdružení Romodrom je nestátní nezisková organizace, založená v roce 2001. Jejím posláním je podpora sociálně znevýhodněných osob a osob ohrožených sociálním znevýhodněním, prosazování práv romské národnostní menšiny a poskytování služeb pro integraci osob ohrožených tíživými životními situacemi.

Romodrom o.p.s. poskytuje sociální služby a nabízí vzdělávací programy lidem, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, nebo se ocitli v nepříznivé životní situaci. Cílem je pomoci těmto lidem hledat řešení problému a posilovat jejich kompetence při řízení jejich života. Organizace působí v osmi krajích České republiky. Sociální služby a vzdělávací programy, které realizuje, zahrnují

- Terénní programy
- Odborné sociální poradenství
- Sociální rehabilitace
- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
- Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- Vzdělávací programy

❖ Projekt „Romodrom pro vzdělání“

Projekt „Romodrom pro vzdělání“ byl financován z OPVK ESF a státního rozpočtu České republiky a realizován od 1. 4. 2010 do 31. 3. 2013. Cílem projektu bylo vytvořit komplexní program pro děti a mládež, který by reagoval na jejich specifické potřeby ve vzdělávání v Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Cílem bylo především zabránit předčasnému opuštění systému vzdělávání a umožnit jim i zpětný návrat do školy. Klíčové aktivity projektu zahrnovaly:

- doučování – přímou podporu žáků, resp. studentů terénními pedagogickými asistenty,
- práci terénních pedagogických asistentů s cílovou skupinou, která spočívala především ve vytváření, kontrole, evaluaci vzdělávacích plánů dítěte, práci s rodinou dítěte, zapojení dítěte do vrstevnických motivačních programů apod.,
- práci s vrstevnickými motivačními skupinami (interaktivní práci s dětmi ve věkových kohortách s tématy spojenými se vzděláváním a přípravou na budoucí život),
- vznik odborných publikací.

❖ Zahájení – východiska projektu „Romodrom pro vzdělávání“

- V roce 2009 o. s. Romodrom realizovalo 3 hlavní programy: Terénní programy v sociálně vyloučených lokalitách, vězeňské sociální programy a lidskoprávní programy. Při komunikaci s uživateli služeb, především v terénních programech, se přibližně v 15 % objevovaly zakázky související se školním prospěchem nebo výchovnými problémy dětí. Klienti si často nevěděli rady s běžnými situacemi, jako jsou třídní schůzky, komunikace se školou, příprava dětí do školy nebo vysvětlení látky, které dítě nerozumělo. Z těchto podnětů vznikla myšlenka vytvořit v Romodromu nabídku, která by byla zaměřena na podporu rodiny ve výchově dětí tak, aby byly úspěšné ve škole.

- Hlavní myšlenkou bylo pracovat s celou rodinou na vytvoření návyku připravit žáka do školy. Rodiče, kteří měli zájem vstoupit do projektu, byli převážně absolventi základních nebo zvláštních škol a jejich možnost podpořit dítě ve vzdělávání byly omezené. Zároveň si ovšem byli vědomi toho, že by se děti učit měly. Prvotní idea proto směřovala k tomu, „naučit rodiče učit svoje děti“.
- Cílem bylo zabezpečit prostředí, ve kterém by děti mohly být doučovány, jejich školní výsledky se zlepšily a nehrozilo by jim opakování ročníku nebo přestup do praktické školy. Důležitý byl předpoklad, že pokud bude doučování realizováno v přirozeném domácím prostředí a dojde tak k nastavení určitého učícího se režimu, je předpoklad, že zůstane v rodině přítomen i po odchodu rodiny z projektu.
- Komplexní práce s rodinou je ve vyloučených lokalitách zásadní. Se změnou v aspiracích dětí lze očekávat změny v celé sociálně vyloučené lokalitě. Doučování dětí má zpětně dopad i na rodiče.

❖ **Cílová skupina**

Cílovou skupinou projektu jsou děti a mládež ve školním věku od 7 do 18 let žijící zejména v sociálně vyloučených romských lokalitách. Projekt se zaměřil i na práci s jejich rodiči a dalšími blízkými osobami. Cílem projektu bylo zachytit děti a mládež, která je ohrožena předčasným odchodem ze vzdělávacího procesu a nabídnout pomoc i těm, které jej již předčasně opustily. Projekt byl realizován od 1. 4. 2010 do 31. 3. 2013 v Olomouckém kraji v okolí Prostějova (Vrbátky, Dubany, Nezamyslice, Čelechovice na Hané, Dobromilice, Ptení, Laškov, Brodek u Prostějova) a v Moravskoslezském kraji (Orlová, Karviná, Bohumín).

Cílová skupina byla charakterizována následujícími znaky:

- děti a žáci žijící v sociálně vyloučených lokalitách nebo v místech sociálně vyloučeným lokalitám podobným,
- absence ve školní docházce,
- horší školní prospěch než je obvyklý průměr,
- problémy se školní přípravou (nízká motivace a absence blízké osoby, která by se s dítětem mohla učit, absence prostoru na učení v domácím prostředí),
- předčasné opouštění procesu vzdělávání,
- nedostatečná podpora rodičů dítěte v motivaci k učení,
- absence sociálních návyků nutných ke školní docházce.

• **Charakteristika sociálního prostřední cílové skupiny**

Jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících žáka je vliv rodiny žijící v sociálně vyloučeném prostředí. Příčinou znevýhodnění je často zejména etnolekt, specifický typ mluvy, spojení češtiny a romského dialektu. Dalším znevýhodňujícím faktorem je omezený prostor pro vzdělávání, kdy rodiny často bydlí v nevyhovujícím prostředí, kde není možnost vytvoření klidného místa pro učení. V sociálně vyloučených lokalitách je všeobecně nižší socioekonomický status rodin, který má negativní vliv i na sebevědomí a školní vybavenost dítěte. Status rodiny dále snižuje i akceptace některých sociálně patologických jevů, jako jsou drobná kriminalita, abusus alkoholu nebo jiných návykových látek, práce mimo běžný pracovní trh, tzv. „na černo“ apod. jako běžných jevů. Podstatná je také často nižší motivace ke vzdělávání v rodině.

Cíle projektu

Hlavními cíli projektu bylo následující:

- podpořit cílovou skupinu projektu tak, aby neopustila systém primárního a sekundárního vzdělávání
- návrat do systému primárního a sekundárního vzdělávání těch dětí, které jej předčasně opustily.

Díličními cíli projektu, které vedly k naplnění hlavních cílů projektu:

- Zachytit děti a mládež ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávacího procesu a těch, které jej předčasně opustily
- Posílit motivaci cílové skupiny ke vzdělávání formou individuální spolupráce s terénním pedagogickým asistentem - vytvořit individuální vzdělávací a motivační plán dítěte.
- Posílit motivaci cílové skupiny ke vzdělávání

❖ **Realizace projektu**

- Na začátku projektu byl zorganizován úvodní vzdělávací kurs pro pracovníky projektu, kde byly terénním pedagogickým asistentům a krajským koordinátorům představeny metody a formy práce s dětmi a rovněž byli seznámeni s právním minimem.
- Klíčovou inovací v projektu bylo zavedení nové pozice terénní pedagogický asistent. Jeho úkolem bylo posílit motivaci dětí ke vzdělávání formou individuální spolupráce na základě individuálního vzdělávacího a motivačního plánu dítěte. Každý asistent měl na starosti kolem 15 dětí.
- Vedoucím projektu byl nastaven a realizován komplexní program pro cílovou skupinu reagující na specifické potřeby ve vzdělávání v Olomouckém a Moravskoslezském kraji.
- V projektu bylo propojeno několik úrovní práce - individuální práce s žáky základních škol a mládeží, práce v přirozeném prostředí cílové skupiny, práce s rodinou a blízkým okolím, koordinace jednotlivých subjektů participujících na vzdělávacím procesu, fungování vrstevnické motivační skupiny a doučování.
- Aktivita projektu zahrnovaly:
 - Doučování zaměřené na zvýšení znalostní úrovně dětí a jejich kompetencí k učení. Každé dítě bylo min. 2 hodiny týdně podpořeno doučováním. Dosažení cílů bylo sledováno v individuálním vzdělávacím plánu, který byl vypracován v rámci projektu. Tento plán na rozdíl od IVP ve škole měl za cíl narovnat nevýhody plynoucí ze sociálního znevýhodnění a zahrnoval i komplexní práci s rodinou dítěte. Individuální vzdělávací plán byl sestaven vždy na 3 měsíce tak, aby odpovídal jednomu čtvrtletí ve škole. Po 3 měsících byl vždy znovu aktualizován. Dále byl zhodnocen dosavadní školní posun dítěte a nastaveny oblasti další spolupráce. Výsledky dětí byly rovněž pravidelně diskutovány s rodiči a pedagogy dětí.
 - Práci terénních pedagogických asistentů s cílovou skupinou zaměřenou na rozvoj sociálních kompetencí, schopností řešení problémů, komunikativnosti a další. Tyto oblasti zahrnují motivační víkendy, exkurze do budoucích možných povolání, návštěvy úspěšných romských osobností ve školách a podobně a tvoří samostatnou oblast v IVP dítěte.
 - Práci s vrstevnickou motivační skupinou - rozvoj sociálních kompetencí dětí ve věkových kohortách, práce se skupinovou dynamikou.
 - Práci terénního pedagogického asistenta s rodinou dítěte, která zahrnovala zapojení rodičů do sledování individuálního vzdělávacího plánu dítěte, doprovod k lékařům, komunikační propojení mezi školou a rodiči, podporu rodičů při řešení obtížných situací spojených se školní docházkou či zdravotním stavem dítěte.
 - Projektu se zúčastnilo 816 rodičů a zákonných zástupců dětí.
 - Součástí projektu byly vzdělávací aktivity, vytvoření a zhodnocení odborné metodiky a vznik programu pro práci s vrstevnickou skupinou.
- **Kontaktování rodin**
 - Terénní pedagogičtí asistenti zahajovali realizaci projektu kontaktem s rodiči dítěte. Rodiče navštěvovali v jejich bydlišti anebo školy, kde předali rodičům kontakt na pracovníky projektu.

- Rodiče se pak rozhodli, zda budou chtít spolupracovat a domluvili si schůzku s pracovníkem, kde již bylo přítomno i dítě.
- Rodič při rozhodnutí o spolupráci podepisoval kontrakt, kde byl stanoven cíl jak pro samotné dítě, ale i pro rodiče a blízké pečující osoby. Uzavírány byly trojstranné smlouvy o spolupráci a poskytování informací o docházce a školních výsledcích žáka zapojeného do projektu mezi o. s. Romodrom, kmenovou školou žáka a rodičem dítěte. Zákonný zástupce rovněž podepisoval souhlas pro pobyt dítěte s terénním pedagogickým asistentem v rámci projektu.
- Po navázání kontaktu byly rodičům průběžně vysvětlovány negativní dopady nízké kvalifikace jejich dětí a byla jim poskytnuta pomoc s každodenní přípravou jejich dítěte do školy v rozsahu minimálně 2 hodiny týdně. Tato činnost by měla v budoucnu vést k tzv. rutinizaci přípravy do školy jako běžného prvku života domácnosti dítěte.
- Všichni zaměstnanci projektu v přímé práci byli pravidelně vzděláváni. Metodička projektu připravovala pravidelné workshopy v jednotlivých krajích, pracovníci absolvovali workshopy s metodičkou vrstevnických skupin, pracovníkům byly předány Standardy terénního pedagogického asistenta a zaměstnanci se pravidelně účastnili případových a týmových supervizí v krajích i v Praze.
- Celkově byla v rámci projektu nastavena spolupráce terénních pedagogických asistentů se všemi zúčastněnými stranami tedy s rodiči dětí, s pedagogy žáka (IVP), s pedagogicko-psychologickými poradnami, odbory sociálně právní ochrany dětí (projekt byl registrován pro tuto spolupráci), místními úřady a institucemi a dalšími neziskovými organizacemi.

❖ **Doporučené způsoby práce s cílovou skupinou**

- Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří se účastnili doučování a mimoškolních činností projektu Romodrom pro vzdělání, se specifickými poruchami učení či vlivem sociálního handicapu, s nízkou úrovní vnitřní motivace, potřebují ke studiu a zvládnutí učiva aktivní přístup za použití aktivizujících metod. Děti z odlišného kulturního prostředí musí po nástupu do školy často překonávat různé handicap, jako jsou opožděný vývoj grafomotoriky, nedostatek sociálních zkušeností, pomalejší zrání nervového systému, citová nezralost, nedostatečná znalost českého jazyka, zvýšená nemocnost, špatný zdravotní stav apod.
- Uvedené problémy v kombinaci s nízkou motivovaností a nedostatečnou domácí přípravou vedou k tomu, že běžné přístupy frontálního vyučování nejsou při výuce těchto dětí efektivní. Během vrstevnických programů ve stylu hromadného vyučování dětí a částečně i při individuálním doučování byly proto v rámci projektu využívány dialogické metody (rozhovor, diskuze, dramatizace), názorně demonstrační, praktické, inscenační a didaktické hry apod.

❖ **Zhodnocení a zkušenosti z projektu:**

Do projektu se zapojilo 430 žáků a 816 rodičů. Zkušenosti z projektu ukazují, že během prvních třech ročníků základní školy, kdy se žáci učí základnímu a nezbytnému učivu (psaní, čtení, počítání), je podpora dětí ze sociálně vyloučených lokalit pro jejich další úspěch v absolvování základní školní docházky nezbytná. Byl vyzorován komplex možných příčin – chybějící předškolní příprava (například problémy s grafomotorikou, poznáváním času, barev, problémy s pravolevou orientací apod.), nedostatečná slovní zásoba v českém jazyce (neporozumění učitelům i textům), nedostatek podpory rodičů při přípravě do školy a nízká motivace k docházce často i z důvodu nízké úrovně vzdělání zákonných zástupců, zdravotní problémy související např. i s kvalitou bydlení, stravy nebo nediodagnostikovanými zdravotními poruchami, atd.

- Projekt přišel s klíčovou inovací, kterou bylo zavedení pozice terénního pedagogického asistenta. Hlavním úkolem terénních pedagogických asistentů (TPA) byla motivace dětí k učení a samotné doučování přímo v rodinách, dále vytváření individuálních

vzdělávacích plánů a jejich dlouhodobé naplňování, komunikace a spolupráce s rodinami dětí a zapojení dětí do vrstevnických motivačních skupin.

- Zkušenosti ukazují, že významnou roli hrál přístup a celková atmosféra ve škole i spolupráce s pedagogy, kteří přímo vyučovali dítě zapojené do projektu. Některé školy mají segregáční (nebo desegregační) tendence a pro romské dítě může být velmi těžké tuto školu navštěvovat i v případě, že má dítě dobré školní výsledky. Atmosféra školy tak sehrává významnou roli.
- Dlouhodobým přínosem pro cílovou skupinu mělo být v primárním systému vzdělávání setrvání na základní škole, případný návrat a úspěšné ukončení povinné školní docházky a pokud možno zamezení zbytečným přechodům do speciálních či praktických škol. Pro žáky v sekundárním systému vzdělávání pak nástup na střední školy, setrvání a úspěšný postup do dalších ročníků a absolvování střední školy. Součástí projektu proto bylo vytvoření modulu vzdělávání, který by vyhovoval možnostem žáka a reflektoval jeho aktuální i dlouhodobé potřeby a vedl ke zvýšení motivace ke vzdělávání a k úspěchu, k posílení motivace věnovat vzdělávání část volného času.
- Projekt se zaměřoval i na práci s rodiči a dalšími blízkými osobami. Cílem projektu bylo děti i jejich zákonné zástupce motivovat díky sdílení informací, spolupráci na úspěchu žáka v běžném vzdělávacím proudu formou doučování a dalších podpůrných aktivit jako byly vrstevnické skupiny, návštěvy budoucích zaměstnání, semináře s úspěšnými romskými osobnostmi na základních školách, výlety s dětmi a motivační víkendy.
- Škola jako jeden z nejdůležitějších aktérů procesu úspěšnosti a setrvání cílové skupiny ve vzdělávacím procesu nemívá dostatečné kapacity (zvláště personální) a možnosti vstupovat do rodin a ovlivňovat postoje blízkého okolí dětí a také nemá často možnost suplovat nedostatečnou podporu v oblasti domácí přípravy a doučování. Také ne každá škola je úspěšná při žádosti o podporu asistenta pedagoga umožňujícího podporu dětí/žáků/studentů ze sociálně vyloučených lokalit. Zkušenosti ukazují, že směřování školy je významně ovlivněno postojem ředitele k integraci socio-kulturně znevýhodněných dětí a sociálně znevýhodněných dětí.
- Cílem bylo vést děti k pochopení vzdělávání jako úspěšného předpokladu pro vstup na trh práce, zvýšení pravděpodobnosti úspěchu a k osvojení vzorců chování vhodných k nápodobě, k pochopení významu vzdělávání v dlouhodobém měřítku.

❖ **Výsledky projektu**

- Do projektu bylo zapojeno 430 dětí, pro které bylo vytvořeno 1290 individuálních vzdělávacích plánů. Plány byly vyhodnocovány po 3 měsících a poté upravovány podle aktuální situace na další období. V některých případech byla ukončena spolupráce z důvodu splnění cíle nebo nespolečné práce jedné ze zúčastněných osob.
- Doučování bylo zaměřeno především na český jazyk (76 %), matematiku (55 %), angličtinu (14 %), dále přírodovědně zaměřené předměty (přírodověda, fyzika, chemie) 15 % a humanitně zaměřené předměty (vlastivěda, dějepis, zeměpis, výchova k občanství).
- Na základě výsledků doučování je možné konstatovat, že zlepšení nastalo u 36 % žáků. Toto zlepšení zahrnuje zvládnutí dovedností definovaných v individuálním plánu o. s. Romodrom, zlepšení hodnocení v daném předmětu a kvalitativní posun v přístupu k učení. Prospěch stagnoval u 48 % žáků, přičemž i toto je možno hodnotit pozitivně, protože nedošlo k hrozící ztrátě kontaktu žáka se školou a učivem. Zhoršení prospěchu bylo zjištěno u 15 % žáků. Příčinou zhoršení prospěchu je předčasné ukončení spolupráce, nezáměr o doučování nařazené rodiči, absence návyku školní odpolední přípravy a v neposlední řadě reálná neschopnost žáka pochopit složitější látku. Tyto případy se vyskytují především u dětí na 2. stupni ZŠ. Projekt je tedy možno hodnotit úspěšně, protože plných 365 dětí z 430 bylo podpořeno ve vzdělávání tak, že si udrželo nebo zlepšilo svůj stávající školní prospěch a především byl u nich vytvořen návyk na odpolední školní přípravu.

❖ Zpětná vazba cílové skupiny projektu

Rodiny (rodiče a děti) aktivně spolupracovaly v rámci projektových aktivit. U většiny dětí se podařilo udržet či zlepšit školní výsledky a docházku do základních a středních škol. Rodiny byly motivovány k podpoře dětí ke školní docházce. Vzdělanostní úroveň části rodičů je nedostačující pro faktickou podporu při vysvětlování školní látky dítěti. Části rodin se potýká se složitou socioekonomickou situací, zvláště v případech nezaměstnanosti živilů rodiny.

Příklad - Anamnéza klienta projektu Romodrom pro vzdělání

Zahájení spolupráce:

Popis prvního kontaktu s klientem (kdo přišel s podnětem, iniciátor spolupráce, důvod příchodu: rodinné problémy, školní problémy, osobnostní, závislosti, asociální činnost)

Na základě společné domluvy s rodičem klienta je sepsána dohoda o vzájemné spolupráci a individuální plán, jehož cílem je zlepšit školní prospěch v předmětech – matematika, český jazyk a prvouka.

Stanovení konkrétní zakázky s klientem (cíl IP):

Zlepšení školního prospěchu v předmětu český jazyk a matematika.

Konkrétní oblasti: mluvnice, čtení, obohacování slovní zásoby, matematika (základní početní operace).

Osobní údaje klienta (osobní data, škola, třídní učitel)

Rodinná anamnéza

Rodina, vzdělání rodičů, zaměstnání rodičů, sourozenci, další příbuzní

Materiální vybavení rodiny

Způsob bydlení, vybavení domácnosti, topení, kuchyň, pokoj dítěte ...):

Vztahy v rodině (klient-matka, klient-otec, atd)

Významné události v rodině

Školní anamnéza

Vztah ke škole

Klasifikace

Vztah k učitelům

Vztah k žákům ve třídě

Vztah s terénním pracovníkem

Projevy klienta ve školním prostředí (agresivita, impulzivnost, pasivita,...)

Spolupráce školy a rodičů:

Např. se školou komunikuje nevlastní matka klientky a to pouze v případě, když je školou vyzvána (třídní schůzky, konzultační hodiny s učitelem apod.). Matka občas zanedbává povinnost kontrolovat klientce domácí úkoly.

Volný čas klienta:

Zájmy:

Kamarádské vztahy

Spolupráce s jiným zařízením:

Zdravotní stav

Zhodnocení výsledků spolupráce (zlepšení prospěchu, zapojení do socializačních aktivit,...)

• Literatura a zdroje

www.romodrom.cz

P6 - Doučování dětí v rodinách **Člověk v tísní, o. p. s.**

Příspěvek se věnuje programu mimoškolního doučování, který pro žáky středních a základních škol ze sociálně znevýhodněného prostředí zřizuje, v rámci širších programů sociální integrace, organizace Člověk v tísní o.p.s. Tento program je dobrou ukázkou účinné spolupráce neziskového a státního sektoru v oblasti podpory znevýhodněných a prevence předčasných odchodů žáků ze vzdělávání především v oblasti vyloučených lokalit.

- ❖ **Kontext:** Děti vyrůstající v sociálně znevýhodněném prostředí se v porovnání se svými vrstevníky musí vyrovnávat s řadou handicapů. Doma často nemají potřebné zázemí pro přípravu do školy ani dostatečnou podporu ze strany rodiny. Jejich rodiče mnohdy vzdělání nevnímají jako důležité a nekladou důraz ani na známky, ani pravidelnou školní docházku. Společnost Člověk v tísní jim proto od roku 2006 nabízí možnost zapojit se do programu Podpora vzdělávání v rodinách, jehož součástí je i bezplatné doučování. Cílem programu je nejen zlepšení školního prospěchu doučovaných dětí a předcházení předčasnému ukončení školní docházky, ale také celková „pedagogizace“ rodinného prostředí – tedy snaha zapojit do mimoškolní přípravy i rodiče dětí a ukázat jim, jak mohou s doučováním sami pomoci. Do programu se v současné době mohou zapojit rodiny v Bílině, Chomutově, Kladně, Ústí nad Labem, Libčicích nad Vltavou, Liberci, Praze, Sokolově, Karových Varech, Prostějově a okolních vesnicích. Snahou společnosti je službu dále rozšiřovat, aby byla dostupná také v dalších místech, kde Programy sociální integrace působí. Více informací je možno nalézt na <http://www.integracniprogramy.cz/>
- ❖ **Cíle:** Cílem programu Podpora vzdělávání v rodinách je překonat bariéry dětí ve vzdělávání – jako je například nevyhovující zázemí k mimoškolní přípravě, absence podnětů k osobnímu rozvoji, nízké vzdělání rodičů a někdy i jejich nedostatečná schopnost pomoci dětem s přípravou do školy. Snahou je motivovat rodiče, aby děti posílali do školy a dbali na jejich vzdělávání.
- ❖ **Dalším cílem programu** je překonat bariéry na straně vzdělávacího systému a škol – nedostatek informací o potřebách dětí, nedostatečnou předškolní přípravu dětí, nevhodné vzdělávací programy kladoucí na děti nároky, které nemohou splnit a které nerozvíjejí jejich talent a osobní předpoklady atd.
- ❖ **Realizace:**

Program zajišťují v jednotlivých městech koordinátoři, kteří mají na starosti dobrovolníky docházející do rodin a kteří jsou zároveň v kontaktu s rodinami doučovaných dětí a jejich učiteli. Koordinátoři organizují služby dobrovolníků (zejména z řad studentů vysokých škol či středních škol), kteří docházejí jednou týdně (minimálně na dvě hodiny) doučovat děti přímo k nim domů. Koordinátoři mají na starost vzdělávání dobrovolníků a jejich odbornou supervizi a zároveň fungují jako spojující článek mezi nimi, rodinami a školami.

- ❖ **Zapojení rodiny do programu:**

Program "Doučování v rodinách" stojí na spolupráci koordinátorů Člověka v tísní, dobrovolníků (případně brigádníků), rodiny a školy.

V první fázi je potřeba o možnosti doučování informovat rodiny, pro které je daná služba určena. Jedná se o socio-kulturně znevýhodněné rodiny, kde rodiče mají často nízké vzdělání a probírané látce, zvláště na druhém stupni či na střední škole, tak nemohou sami rozumět a běžné placené doučování si nemohou dovolit.

Rodiny se informují o možnosti využití programu doučování různými způsoby. Nejčastěji jsou žáci, kteří by potřebovali doučování, vytipovávaní samotnou školou. Ta pak předá kontakt na Člověka v tísní přímo rodině. Dalším zdrojem informací jsou terénní pracovníci, kteří do rodin nebo do sociálně vyloučených lokalit docházejí. Ti rovněž mohou předat rodinám kontakt a sdělit

jim základní informace o programu doučování. Přímě Člověku v tísní předávají tipy na rodiny, které by o program mohly mít zájem, i pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V současné době už není výjimkou, že se o programu rodiny dozví na doporučení známých.

Ať se však informace k rodinám dostane jakkoliv, důležitý je zájem samotných rodin. Bez projeveného zájmu není rodina do programu doučování zařazena, většinou se tak čeká na první krok z její strany. O zařazení do programu pak, po seznámení se s danou rodinou, rozhoduje koordinátor Člověka v tísní.

❖ **Nábor a výběr dobrovolníků a brigádníků:**

Po zařazení rodiny do programu se k ní přidělí dobrovolník, který provádí samotné individuální doučování. Hledání dobrovolníků probíhá hlavně prostřednictvím inzerátů na webových stránkách Člověka v tísní a na pracovních portálech.

Ačkoliv většina doučování probíhá pomocí dobrovolníků, Člověk v tísní zaměstnává i určitý počet placených brigádníků. Rodiny, které si to mohou dovolit, jsou požádány o placení příspěvku 50 Kč za hodinu doučování. Cílem je, aby si rodiny uvědomily, že vzdělání je hodnota, do které se vyplatí vložit i nějaké peníze. Zároveň to zvyšuje pocit odpovědnosti a zainteresovanost rodiny.

V současné době se placené doučování uplatňuje nejvíce v Praze, kde je ale zároveň nejvíce lidí ochotných dělat dobrovolníky. Finance vybrané v Praze tak neputují na platy brigádníků (jelikož v Praze již působí jen dobrovolníci), ale na podporu programu doučování v lokalitách, kde je o dobrovolníky větší nouze a je tak potřeba nabírat placené brigádníky, jako je např. Ústí nad Labem.

Před samotným kontaktem s rodinou absolvují přihlášení dobrovolníci a brigádníci (nejvíc jich je logicky na začátku školního roku) úvodní školení. Po něm jsou vybraní dobrovolníci a brigádníci pod dohledem koordinátora seznámeni s rodinou. Dále následuje tzv. „náslech“. To je cvičné doučování, které probíhá pod dohledem koordinátora z organizace Člověk v tísní. Následně už může dobrovolník vést doučování samostatně. V průběhu roku ale probíhají další školení, vzdělávání na různá témata, která s doučováním souvisí, jako jsou např. specifické poruchy učení a chování. Jednou za čas probíhá doučování pod dohledem koordinátora. Dobrovolníci se pravidelně účastní supervizních setkání.

❖ **Samotné doučování:**

Doučování samotné trvá obvykle 2 hodiny a probíhá pravidelně minimálně jednou týdně, přičemž cílem je dlouhodobé doučování. Dobrovolník či brigádník dochází většinou přímo do domácnosti. Pro úspěšný průběh doučování je zejména nutné zajistit klid, pracovní prostor a potřebné pomůcky (pravítko, sešity, učebnice apod.). Pokud se v domácnosti nedají zaručit vyhovující podmínky, doučování může probíhat také na neutrální půdě, např. v knihovně. Klíčové je rovněž zajistit, aby se doučovaná látka shodovala s látkou probíranou ve škole. Ukázalo se také, že čím dříve se s doučováním začne, tím lepší a trvalejší výsledky se dostaví.

Mimo běžných školních potřeb, které musí zajistit rodina sama, nabízí Člověk v tísní využití vlastní zásoby specializovaných pomůcek. Jako příklad je možno uvést bzučák a měkkou a tvrdou kostku. Děti ze sociálně vyloučeného prostředí mají mnohdy problém rozlišit, a tím pádem i správně (spisovně) napsat, dlouhé a krátké samohlásky a měkké a tvrdé souhlásky.

Jako pomůcka pro procvičení měkkosti se tak používá měkká a tvrdá kostka. Při vyslovení měkké souhlásky je dítě vyzváno ke zmáčknutí měkké kostky a při vyslovení tvrdé ke zmáčknutí tvrdé. To dětem pomáhá zafixovat si spisovnou výslovnost, která je ve škole vyžadována.

Problém s jazykem, který je ve škole používán, se projevuje např. v diktátech. Tam se často vyskytují dětem naprosto cizí slova a ani rodiče si obvykle neví s takovou vyjadřovací formou rady a nedovedou tak dětem srozumitelně vysvětlit, proč by se mělo psát zrovna takto. To souvisí s nízkým vzděláním v rodině a s tím spojenou nižší slovní zásobou i u dospělých, případně také s romským etnolektem českého jazyka (specifické chyby spojené se strukturou romštiny) nebo s nedostatečnou znalostí češtiny u rodin pocházejících z ciziny.

Zázemí Člověka v tísní pomáhá nejen materiálně, ale i možnostmi konzultace s koordinátory, kteří se případné problémy v rodinách (jako např. časté odpadávání doučování) snaží vždy aktivně řešit.

❖ **Volnočasové aktivity:**

Mezi další výhody, které nabízí zázemí organizace Člověk v tísní, patří možnost účasti na různých akcích, které jsou pořádány jak pro dobrovolníky a brigádníky, tak pro děti a dokonce i pro matky doučovaných dětí.

Spolehlivým a osvědčeným dobrovolníkům a brigádníkům je například nabízena rozsáhlejší stáž v Člověku v tísní, mohou se zapojit do psaní projektů a žádostí o granty a získat tak cenné zkušenosti. Dobrovolníci i brigádníci se dokonce mohou propracovat, přes postupné svěřování odpovědnějších úkolů (jako je například kontakt se školou, na kterou doučované dítě chodí), i na pozici dobrovolného koordinátora v jedné nebo ve dvou rodinách.

Pro děti zapojené do programu doučování Člověk v tísní pořádá také volnočasové aktivity. Jedná se například o klub pro děti na 1. stupni. Ten se koná jednou za týden a trvá 2 hodiny. Děti se v něm věnují různým vzdělávacím aktivitám, hrám nebo práci s internetem. Dále se konají výlety nebo letní tábory. Na výletech i táborech se rovněž pořádají soutěže a hry, jejichž cílem je vždy podprahové vzdělávání dětí.

Pro matky se např. v Praze koná pravidelně tzv. „Klub matek“. Cílem tohoto klubu je matky aktivizovat a přimět je k většímu zájmu o vzdělávání svých dětí. V rámci klubu se pořádají besedy, na nichž měly matky zatím možnost se setkat např. se státní zástupkyní, která jim radila s právními problémy, se speciální pedagožkou nebo se zástupci občanských sdružení.

❖ **Výsledky:**

Díky spolupráci mezi zavedeným občanským sdružením se silným zázemím, dobrovolníky a brigádníky, školami a rodinami se celkově daří zlepšovat obecný přístup ke vzdělávání u dětí a rodin zapojených do programu individuálního doučování.

To se projevuje například lepší průběžnou přípravou dítěte do školy, vnímáním vzdělání jako něčeho důležitého a nutného, uvědoměním si důležitosti setrvání v hlavním vzdělávacím proudu, zvýšením motivace, ochranou rezignací a zlepšeným vztahem mezi školou a rodiči.

Jako důležitý faktor úspěchu programu doučování se ukazuje úzký vztah mezi Člověkem v tísní, rodinami a dobrovolníky. Rodiny si totiž při pravidelném a dlouhodobém doučování, navíc prováděném doma, na dobrovolníky nebo brigádníky zvyknou a začnou jim důvěřovat. Když navíc vidí, že se vztah ke škole u dítěte zlepšil, začnou se sami často více zajímat o jeho vzdělání. Různé volnočasové aktivity pak pomáhají vztah důvěry ještě posílit a kromě toho upevňují roli vzdělávání jako něčeho, co není nepřátelské, vnucené, ale hodnotné a co navíc může být i zábavné.

Člověk v tísní zajišťuje dobrovolníkům a brigádníkům zázemí a odbornou podporu. Služby jako supervizní setkání s psychologem nebo možnost využití specializovaných pomůcek, konzultace se zkušenými koordinátory a pravidelná školení zaručí, že dobrovolníci příliš často od doučování neodcházejí. Příznivé výsledky přináší spolupráce se školami, která umožňuje kontrolovat výsledky doučování a zároveň zajistit, že je pomoc nabízena dětem, které ji nejvíce potřebují. Dobrá kooperace mezi školou a Člověkem v tísní umožňuje komplexní působení na rodinu a žáka jak přímo ve škole, tak i v rámci doučování a při volnočasových aktivitách. Podstatnou součástí úspěchu je i zpětná vazba. Za tímto účelem jsou učitelé požádáni o vyplnění evaluačního dotazníku, ve kterém doučované dítě hodnotí v oblasti docházky, aktivity v hodině a prospěchu. Výsledky se následně mohou probírat jak s dobrovolníkem, tak s rodinou. Člověk v tísní tak může pomoci školním pracovníkům udržet děti v hlavním vzdělávacím proudu a pomáhat i tam, kam školy nedosáhnou. Přímo na školách jsou potom, v případě zájmu, organizací Člověk v tísní organizovány doučovací kroužky.

Samozřejmě ne vždy se dostaví kýžený pozitivní efekt doučování. Problémy mohou být na straně rodiny, která není schopná např. zajistit vhodné podmínky pro doučování a dítě k němu motivovat, na straně školy, která může nad žákem tzv. „zlomit hůl“ anebo se stavět nepřátelsky k neziskovým organizacím, které chtějí škole „fušovat do řemesla“, ale i na straně dobrovolníka, který si není schopen s dítětem poradit (v takovém případě ovšem většinou zasáhne koordinátor). Pokud se ale podaří vytvořit atmosféru vzájemné důvěry mezi školou, koordinátorem, rodinou a dobrovolníkem či brigádníkem, výsledky se zpravidla dostaví.

P7 - Rozlety - Dobrovolnický program pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí a cizince

Obecně prospěšná společnost Nová škola je nevládní nezisková organizace, která od roku 1996 podporuje inkluzivní vzdělávání menšin, cizinců či jinak sociálně či kulturně znevýhodněných dětí a mládeže. Dlouhodobý program Rozlety organizace Nová škola, o.p.s. je zaměřen na podporu úspěšného přechodu sociálně a kulturně znevýhodněných žáků na střední školu a dále i zvládnutí střední školy. Stojí hlavně na práci dobrovolníků – lektorů, kteří zajišťují skupinové i individuální doučování. Cílem je především přerušení kruhu opakovaných selhání, který je u těchto dětí častý a vede ke ztrátě motivace.

❖ O projektu Rozlety

- Obecně prospěšná společnost Nová škola je nevládní nezisková organizace, která od roku 1996 podporuje inkluzivní vzdělávání menšin, cizinců či jinak sociálně či kulturně znevýhodněných dětí a mládeže.
Dlouhodobý program Rozlety běží již od roku 2003. Program snižuje znevýhodnění dětí ve školách formou pravidelného skupinového doučování v prostorách Nové školy. Pracujeme převážně s dětmi se studijními předpoklady, jejichž rodinné zázemí, jazyková bariéra či neznalost školního systému však snižují jejich úspěšnost. Jde v něm hlavně o přerušení kruhu opakovaných selhání (neumím to / nerozumím tomu – nebudu se snažit – neumím to), a tím pádem i výraznému snížení školní úspěšnosti.
- Hlavním cílem programu je zvýšení šancí těchto dětí na dosažení středoškolského a vyššího vzdělání a jejich následného uplatnění na trhu práce. V Rozletech s dětmi zůstáváme i po opuštění základní školy a pomáháme jim s přechodem na SŠ. Děti motivujeme každoměsíčními volnočasovými aktivitami a přátelským, neformálním prostředím.
- Důležitou součástí programu jsou dobrovolníci, zapojení jako lektoři do výuky i volnočasových aktivit.
- Do programu se mohou zapojit děti z pražských základních škol, doučování probíhá v prostorách Nové školy a v případě individuální přípravy i v rodinách. Doučování je postaveno na důkladném pochopení a procvičení základů, na kterých se posléze staví další látka. Pro dosažení výsledků je potřeba systematická a nepřetržitá dlouhodobá spolupráce s dětmi, proto je kladen velký důraz na jejich udržení v programu. Důležitým prvkem je neformální přátelské prostředí, podporované pravidelnými volnočasovými aktivitami.

❖ Kontext:

Rozlety přispívají k řešení závažného problému, jakým je riziko nárůstu vyloučení sociálně či kulturně odlišných obyvatel žijících na území ČR. Důsledkem nízké kvalifikace a nedostatečného vzdělání se sociální vyloučení těchto osob nadále prohlubuje a směřuje tak i mladší generaci k obdobnému způsobu života. Cestou ke zvýšení šancí na získání kvalifikace je podpora v oblasti vzdělávání. U dětí cizinců je pak velkým rizikem syndrom druhé generace imigrantů, kdy u nich, pokud nemohou využít svůj potenciál, nedojde k identifikaci s českou společností a hrozí opět vznik sociálního vyloučení.

Jak mezinárodní srovnávací výzkumy (TIMSS, PISA, Education at Glance), tak výzkumy prováděné na národní úrovni (GAC) odhalují stejnou systémovou chybu české vzdělávací soustavy. Úspěšnost jedince a tedy úroveň dosaženého vzdělání na rozdíl například od severovýchodních zemí silně determinuje sociální a kulturní zázemí žáka, respektive studenta.

Program je v současné době nabízen dětem z pražských základních škol. Praha má sice na jedné straně nejvyšší průměrnou životní úroveň, na druhé straně je zde zároveň vysoké procento osob ohrožených sociálním vyloučením a cizinců. To se zákonitě projevuje na skladbě žáků některých pražských základních škol. Podle údajů Ministerstva vnitra ČR žilo k 31. 7. 2012 v České republice 437 928 cizinců s trvalým či dlouhodobým pobytem, na všech typech škol 67 438 cizinců, což tvořilo 3,4 % z celkového počtu žáků a studentů. Nejvíce cizinců žije v Praze, jedná se o téměř 40 %, proto je zde také největší procento dětí cizinců ve školním věku. Ve školním roce 2009 -10

tvorili podle ČSÚ 9,3 % celku žáků pražských ZŠ, v dalších letech se jejich počet i poměr k ostatním žákům dále zvyšoval i přes ekonomickou krizi. Takto vysoké procento žáků s odlišným rodným jazykem je velkou zátěží pro fungování třídního kolektivu, na kterou ještě stále nejsou školy plně připraveny. Počet dětí ohrožených sociálním vyloučením se zjišťuje velmi obtížně, existují však školy, které se dlouhodobě potýkají s vysokým procentem takových žáků. Tyto školy mají své podpůrné programy, pomoc neziskového sektoru je však nezastupitelná.

Další překážkou u těchto dětí je převážně negativní naladění veřejného mínění vůči těmto skupinám. Děti tak ve zvýšené míře potřebují nejen širokou podporu ve vzdělávání, ale i v mezilidských vztazích, udržování motivace, hledání náplně pro smysluplné využití volného času. Jelikož je takový přístup časově i lidsky náročný, je celkový počet dětí, se kterými program pracuje, omezen tak, aby se jim mohli dobrovolníci i koordinátor plně věnovat a reagovat na jejich individuální potřeby.

❖ **Cílové skupiny:**

Hlavními cílovými skupinami jsou děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ), dříve spíše označované jako děti cizinci, a děti sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených rodičů.

Děti s odlišným mateřským jazykem

Děti s odlišným mateřským jazykem znevýhodňuje jazyková bariéra, ať už vlastní nebo rodičů, spolu s neznalostí českého prostředí, a tím i vzdělávacího systému. Často přicházejí do českých škol v průběhu prvního či druhého stupně ZŠ a musí se zapojit do již ustavených školních kolektivů. Osvojení češtiny lze rozdělit do dvou fází – komunikační a kognitivní akademické. Komunikačním dovednostem se děti učí v běžných každodenních situacích, zvládnutí trvá od šesti měsíců do dvou let. Žáci vyšších ročníků ZŠ i SŠ potřebují zvládnout i druhou fázi, která umožňuje pochopení abstraktních myšlenek, pojmů, systémů a souvislostí, formulování vlastního názoru a kritické práce s textem. Tyto schopnosti jsou nezbytné pro zvládnutí učiva, jejich ovládnutí vyžaduje delší čas. Děti s OMJ tak neustále dohánějí pohyblivý cíl - stále přibývající učivo, které si osvojují spolu s ostatními spolužáky a které jim vinou nedostatečné znalosti češtiny jako vyučovacího jazyka uniká. To způsobuje zpomalení či stagnaci tempa poznávání a zmínění žáci pak často zaostávají ve školních výsledcích za svými schopnostmi a nepokračují v sekundárním vzdělávání nebo si nastavují laťku příliš nízko.

Výuka na základních školách je koncipována s ohledem na schopnosti českých dětí a často není z personálních důvodů nebo vinou nedostatečné metodiky dostatečně flexibilní, aby se přizpůsobila individuálním potřebám jednotlivých žáků z řad cizinců. Žáci cizinci jsou například nuceni učit se gramatické tvary nebo fonetiku v českém a anglickém jazyce bez znalosti významu slov či řešit úlohy v matematice bez důkladného porozumění úkolu. Jejich rodiče vinou špatné jazykové vybavenosti nemohou poskytnout potřebnou podporu.

Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí

V současné době vyrůstá v podmínkách sociálního vyloučení už druhá až třetí generace dětí. Rodiče těchto dětí žijí v začarovaném kruhu: nedostatečné vzdělání → neúspěch na trhu práce → závislost na sociálních dávkách.

Tyto děti znevýhodňuje oproti jejich vrstevníkům mnoho faktorů jak na straně rodiny, tak i školy. Děti často nemají odpovídající zázemí a podporu ze strany rodiny, která nevnímá vzdělání jako něco důležitého. Překážkou je také nízké vzdělání samotných rodičů a tím pádem i neschopnost dostatečné přípravy a podpory dětí, vztah rodičů ke škole jako takové (z důvodu vlastních špatných zkušeností nebo obecné nedůvěry k majoritním institucím), často se přidává i jazyková bariéra či řešení z jejich pohledu závažnějších socioekonomických a jiných problémů. U školy hraje zásadní roli neznalost prostředí a nepochopení reality, ve které rodiny ze sociálně znevýhodněného prostředí žijí, frustrace z opakovaných nezdarů při snaze o standardní formy komunikace s rodiči a také malá kapacita k vytvoření inkluzivních podmínek. Děti pak v mnoha případech ukončují školní docházku předčasně, případně vypadávají z hlavního vzdělávacího proudu a školu dokončují na tzv. ZŠ praktických. Jen malé procento pokračuje na střední školy a ještě menší ji úspěšně dokončí.

❖ **Cíle:** Hlavním cílem programu Rozlety je

- zvýšení šancí sociálně a kulturně znevýhodněných žáků základních škol na dosažení středoškolského a vyššího vzdělání a jejich následného uplatnění na trhu práce
- snížení vlivu znevýhodnění na jejich školní úspěšnost

❖ **Návazné dílčí cíle jsou:**

- udržení dětí v programu po co nejdelší dobu (pouze dlouhodobá systematická práce má potřebný účinek)
- překonání nízkého sebevědomí v důsledku opakovaného selhávání ve škole (což má za důsledek ztrátu motivace ke vzdělávání) dosažením konkrétních výsledků
- získání dovedností a znalostí potřebných k udržení se ve vzdělávacím systému
- pomoc s postupnou a systematickou přípravou na přechod na střední školu
- pomoc při přechodu na střední školu a udržení se na ní (kritický moment i u dětí s větší podporou)

❖ **Realizace**

- Program je koncipován jako dlouhodobý. Jeho harmonogram vychází z harmonogramu školního roku, tj. funguje v pravidelných cyklech září – srpen.
- Přímou práci s dětmi zajišťují dobrovolníci ve spolupráci s koordinátorem programu. Koordinátor zodpovídá za běh programu, nábor dětí, nábor a proškolení dobrovolníků, komunikaci se všemi aktéry, vedení administrativních záležitostí. Dobrovolníci fungují jako lektoři skupinového a individuálního doučování, pomáhají s přípravou a realizací volnočasových aktivit.

Stručný harmonogram aktivit v programu:

Srpen – příprava propagačních materiálů, oslovení stávajících dobrovolníků a zapojených dětí, oslovení škol.

Září – opětovné oslovení škol, osobní schůzky s vedením škol, představování programu ve školách, nábor a proškolení dobrovolníků, začátek doučování (provizorní běh) – schůzka s dobrovolníky, schůzka s dětmi a rodiči

Říjen – začátek regulérního doučování

Říjen až leden – doučování, volnočasové aktivity

Leden – supervizní schůzka s dobrovolníky, zakončení prvního pololetí

Únor – nábor dobrovolníků, opětovné oslovení škol, začátek druhého pololetí

Únor až červen – doučování, volnočasové aktivity

Duben nebo květen – druhá supervizní schůzka

Červen – ukončení skupinového doučování, schůzka s dětmi a rodiči (zakončení školního roku)

Červenec a srpen – prázdninový provoz (prázdninový klub, volnočasové aktivity, možnost individuální přípravy)

❖ **Popis nejdůležitějších aktivit:**

• **Nábor dětí**

Informace o možnosti zapojení jsou zaslány do vytipovaných škol, sociálních a školských odborů městských částí, do vybraných neziskových organizací a nízkoprahových klubů.

Nejčastěji se k dětem a jejich rodičům dostávají informace prostřednictvím výchovných poradců ve školách. Dalším významným kanálem, v současné době asi nejdůležitějším, je horizontální přenos mezi dětmi nebo rodiči – doporučení od spolužáků, kamarádů nebo známých.

Zástupce školy nebo rodič poté kontaktuje koordinátora. Ten na osobní schůzce s dítětem a jeho zákonným zástupcem domluví způsob zapojení.

Pro udržení dítěte v programu je klíčový první a druhý měsíc jeho docházky. V prvním většinou chodí, protože má zvýšený dohled rodičů. Ve druhém se situace láme – hodně dětí odchází, protože dohled polevil a výsledky se nedostavily okamžitě. Kdo vydrží přes tento kritický moment, většinou už vydrží chodit dlouhodobě. Je důležité v tomto období dítě podporovat a věnovat mu zvýšenou pozornost.

• **Nábor a proškolení dobrovolníků**

Nábor dobrovolníků probíhá hlavně ve dvou vlnách – na začátku školního roku a v jeho polovině. Souvisí to s tím, že největší skupinu dobrovolníků tvoří vysokoškolští studenti. Jejich časové možnosti se odvíjejí od studijních povinností, které se mění v každém semestru, a tak v těchto

obdobích dochází k největšímu úbytku dobrovolníků z časových důvodů. Důležitá poznámka: Dobrovolníci – studenti VŠ mají definitivní rozvrh až v první polovině října a poté v půlce února, to je nutné brát v potaz při plánování výuky! Proto je v září pouze provizorní doučování, kdy se čeká na definitivní časové možnosti dobrovolníků. Nábor probíhá pomocí inzerátů na specializovaných portálech dobrovolnik.cz a neziskovky.cz. Zájemci procházejí osobním pohovorem, spojeným s úvodním proškolením. Poté je jim přidělena hodina ve skupinovém doučování nebo konkrétní dítě pro individuální doučování. První hodina probíhá jako tzv. „náslech“ za přítomnosti koordinátora. Poté už může dobrovolník doučovat samostatně.

V průběhu doučování má dobrovolník možnost konzultací s koordinátorem. Dvakrát až třikrát ročně jsou pro dobrovolníky připravena supervizní setkání. Dobrovolník má na starosti jedno dítě nebo jednu pravidelnou lekci, i s přípravou a dopravou to představuje 2 – 3 hodiny týdně. Doporučujeme tento počet dodržovat, předejete tím rychlému vyhoření dobrovolníků.

• Doučování

- Skupinové doučování probíhá v odpoledních hodinách (mezi 15. a 18. hodinou) pět dní v týdnu mimo víkend. Skupiny jsou sestavovány podle ročníku, jazykových schopností, školních znalostí a také podle časových možností dětí.
- Minimální počet dětí ve skupině jsou 3, snahou je nepřekračovat maximální počet 7. Děti mají na výběr ze tří profilových předmětů – čeština, angličtina, matematika.
- **Doučování je postaveno na rovnováze dvou prvků. Jejich poměr není přesně daný, záleží na potřebách dané skupiny a citu lektora, je ale důležité, aby nebyl zanedbán ani jeden z nich.**
 - Prvním prvkem je důkladné pochopení a procvičení základů. Škola počítá s tím, že je děti bezpečně ovládají (což v drtivé většině případů není pravda), nebo je s dítětem procvičí rodiče. Toho ale rodiče zpravidla nejsou (z výše zmíněných důvodů) schopni a dětem tak chybí jistota ve znalostech, které se učiteli jeví jako triviální. Děti pak dělají chyby, které nepramení ani tak z nepochopení nově probírané látky, ale právě z nezvládnutí základů. Se zvyšující se složitostí a komplexností probírané látky ve vyšších ročnících pak toto manko stále narůstá. Děti tak vlastně honí pohybující se cíl, jehož vzdálenost se stále zvyšuje. Není proto reálně možné při doučování tento cíl dohnat, ale spíše zpomalit. (Je dobré tento fakt zdůraznit jak dobrovolníkům, tak i dětem a jejich rodičům. Předejete tím vysokým očekáváním a následnému zklamání.)
 - Druhým prvkem je doučování aktuální látky. Paradoxně se vlastně jedná o méně důležitou část, ve vnímání dětí je ale důležité uvědomit si, proč na doučování chodí. Zahrnuje vysvětlení látky, které děti během vyučování nepochopily, a její procvičení, pomoc s vypracováním složitějších domácích úkolů, se kterými nemohou pomoci členové rodiny.
 - V obou případech je důležité nastavení neformálního přátelského prostředí, co nejvzdálenějšího škole. Heslo pro děti zní: „V Rozletech neexistuje hloupá otázka, jen hloupá odpověď“. Výuka je interaktivní, založená na dějově pojatých situacích, jejichž prostřednictvím si dítě fixuje nové výrazy i fráze; důraz se klade na aktivní zapojení všech dětí a dynamický způsob výuky, střídající drobné, rychlé a přitažlivé činnosti. Dítě je vedeno tak, aby se aktivně ptalo na to, čemu nerozumí, a na řešení problému přišlo samo (tzv. „aha-efekt“).
- Děti mohou využívat vybavení učebny (počítače, hry a knihovnu) i mimo samotné doučování, vždy hodinu před a půl hodiny po doučování.
- Lektori jsou povinni průběh každé lekce / setkání zaznamenat do elektronické třídnice. Ta slouží jak pro udržení kontinuity výuky, tak i pro kontrolu docházky dětí a zaznamenání případných problémů.
- Děti mají povinnost se v případě absence předem omluvit, po opakované neúčasti koordinátor kontaktuje rodiče. V případě, že dítě dochází pravidelně, má možnost vybrat si jednou za čas „volno“, tj. neúčast na hodině bez udání důvodu. Musí ji ale nahlásit předem.

• Volnočasové aktivity

Společné volnočasové aktivity jsou nezbytné pro stmelení kolektivu dětí. Jde o důležitý prvek v motivaci zapojených dětí a budování vztahu s lektory a koordinátorem. Program se snaží zajistit jednu akci měsíčně. Akce jsou zaměřeny na posílení smysluplného trávení volného času, poznávání okolí a v druhém plánu i vystavení dětí běžným životním situacím, které jsou nuceny řešit. Jde o výlety, hry, filmový klub, výtvarné dílny nebo návštěvu sportovní či kulturní akce, výběr aktivit mohou ovlivnit samy děti.

❖ Výsledky:

- Jak se daří naplňovat cíle? Vše záleží na tom, zda se povede udržet dítě v programu delší dobu (a na míře motivace dítěte i jeho rodiny). Tomu napomáhá nastavení neformálního přátelského prostředí a vysoká míra důvěry mezi dobrovolníky a dětmi. V optimálním případě děti Rozlety berou jako místo, kde se setkávají s kamarády a mohou tam řešit své problémy bez toho, aby se o nich dozvěděli rodiče nebo škola. („Co se v Rozletech upeče, to se tam i sní.“) Míra kontaktu s rodiči a školou proto závisí hodně na přání dětí. Pouze v závažných případech, kdy jde o vážné osobní nebo výchovné problémy nebo je pro úspěch bližší kontakt nezbytný, se jím koordinátor neřídí.
- Za téměř 12 let fungování programu Rozlety se do něj zapojilo kolem 670 dětí a 160 dobrovolníků. Více než dvěma stovkám dětí jsme napomohli dostat se na střední školu a udržet se na ní. Čistě matematicky tak plně uspějeme u přibližně třetiny dětí.
- Přesné údaje z prvních let programu bohužel nemáme k dispozici, ale data za poslední 4 roky trvání programu jsou následující: Míra dlouhodobého setrvání v programu se dlouhodobě pohybuje okolo 75 %, tj. daří se nám déle než jedno pololetí udržet tři děti ze čtyř. Průměrně děti setrvávají v programu 2 roky (počítáno pouze pro dlouhodobě zapojené), výjimkou ale nejsou ani 4 roky.
- Zvýšení školní úspěšnosti je zásadní vnější kritérium úspěšnosti programu. Stejně cenná je ale obtížněji měřitelná změna přístupu ke vzdělání. Pokud se podaří narušit kruh opakovaných selhávání a docílit toho, že dítě pocítí uspokojení a hrdost nad tím, že vyřešilo úkol, je to trvalejší hodnota než objem látky, která se stihla probrat.
- Hlavním problémem programu Rozlety (a projektů zaměřených na školní prostředí obecně) je „opačný běh“ školního roku oproti tradičnímu kalendáři grantových výzev, který je přizpůsoben roku fiskálnímu. I v případě úspěšnosti v grantových výzvách se pravidelně opakují období, kdy program zůstává bez prostředků. Finanční prostředky jsou uvolňovány typicky v květnu nebo červnu, tj. na konci aktuálního školního roku. Pokud ale má mít práce s dětmi úspěch, musí být dlouhodobá a kontinuální, děti nemůžeme vypnout ani jim říci: přijďte, až budeme mít prostředky. Program v těchto obdobích funguje díky dobrovolnické práci (a to i pracovníků Nové školy). Naší snahou je zajistit vícezdrojové financování, které alespoň částečně pomůže problém řešit. Další cestou je postupné převádění kompetencí na dobrovolníky. Ti jsou více zapojováni do koordinace programu, a to hlavně v aktivitách souvisejících s přímou prací se zapojenými dětmi.

❖ Použitá literatura a zdroje:

Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách, o. s. Meta, 2011

Přístup migrantů a migrantek ke vzdělávání a na trh práce v ČR, GAC, 2007

Cizinci v ČR, Foreigners in the Czech Republic, ČSÚ, Praha, 2006

Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců Společné soužití, MVČR 2011; Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců Společné soužití 2012, 2012 MVČR (především body 5. Priority integrace cizinců a) znalosti českého jazyka, b) děti cizinci, c) orientace cizince ve společnosti)

Sociologická analýza přechodů romských dětí ze sociálně vyloučeného prostředí ze základních na střední školy, GAC, 2010 (závěrečná zpráva)

Sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí, žákyň, žáků a mladých lidí ze socio-kulturně znevýhodňujícího prostředí, GAC, 2009 (závěrečná zpráva).

P8 - Projekt „Kámoš“ – doučování dětí pomocí dobrovolníků

Projekt „Kámoš“ je realizován neziskovou organizací Barevný svět dětí, o.s. Cílem projektu je jednak celková podpora rodiny prostřednictvím odborných služeb, jednak podpora dětí formou doučování a dále rozvoj jejich talentu a zájmů. Všechny služby jsou rodinám poskytovány zdarma. Podmínkou je docházení dětí na doučování a spolupráce rodičů.

❖ Kontext

Nezisková organizace Barevný svět dětí, z. s. nabízí pomocnou ruku rodinám již od roku 2004. V současné době realizuje 3 hlavní aktivity: projekt "Kámoš", projekt "Služby pro pěstouny" a projekt "Služby pro odborníky a veřejnost".

❖ Projekt „Kámoš“

- **Projekt „Kámoš“ byl zahájen v roce 2004. Cíle projektu jsou:**
 - celková podpora rodiny prostřednictvím odborných služeb
 - podpora dětí formou doučování
 - podpora zdravého rozvoje dětí, jejich talentu a zájmů
- **Aktivity projektu zahrnují dvě oblasti:**
 - Služby pro děti - osobní asistent/velký „Kámoš“ pomáhá s přípravou žáka do školy, podporuje účast na hromadných i individuálních volnočasových aktivitách.
 - Podpůrné služby pro rodinu (sociální pracovník, rodinný konzultant, rodinný terapeut, dětský psycholog, právní poradce).

Do projektu se každým rokem zapojuje asi 50 rodin, a to na základě doporučení pracovníků OSPOD. V průběhu školního roku pak probíhá úzká spolupráce jak s rodinou, tak i se sociálními pracovníky, kurátory, třídními učiteli a dalšími pracovníky systému sociálně-právní ochrany dětí.

- **Klienti projektu:**

Klienty projektu „Kámoš“ jsou rodiče a jejich děti, kteří potřebují pomoc a podporu v některých oblastech. Jedná se zejména o tyto situace:

- sociálně znevýhodněné prostředí rodiny
- nepříznivá ekonomická situace, hmotná nouze
- děti, které se potýkají s poruchami učení nebo chování, děti s diagnózou ADHD a poruchou pozornosti
- ohrožení sociální exkluzí
- osamělost dítěte, izolace
- nejisté bydlení, dluhy
- vážné problémy a nedostatky dítěte ve škole

Vzhledem k tomu, že jednou z hlavních nabízených služeb pro děti je možnost doučování, je důležitou podmínkou vstupu dítěte do programu, aby dítě plnilo povinnou školní docházku. Projekt je přednostně určen dětem ve věku od 6 do cca 16 let.

- **Způsob zapojení do projektu**

Spolupráci lze navázat prostřednictvím OSPOD. Koordinátora projektu kontaktuje sociální pracovníce nebo kurátor a se souhlasem zákonného zástupce domluví osobní schůzku na úřadě. Noví klienti jsou přijímáni zpravidla na začátku školního roku, tj. v období září – listopad. Pokud má rodina zájem o spolupráci mimo tento termín, koordinátor ji zapíše do pořadníku.

- **Podmínky navázání spolupráce:**

- sociální potřebnost rodiny
- kumulace obtíží, se kterými je třeba pomoci
- osobní schůzka koordinátora, rodiče a dítěte na úřadě

- účast zákonného zástupce na úvodní rodinné konzultaci
- dítě je schopno na doučování docházet samo, nebo ho doprovází rodič

❖ Realizace

- **Navázání spolupráce v projektu „Kámoš“:**
 - OSPOD osloví koordinátora projektu s žádostí o zařazení rodiny do projektu,
 - zástupce OSPOD navrhne termín úvodní informační schůzky,
 - schůzky se účastní: sociální pracovníce nebo kurátor, rodič, dítě a koordinátor,
 - koordinátor rodině představí projekt, pokud rodina s účastí souhlasí, je podepsána Smlouva o spolupráci,
 - koordinátor s rodičem domluví termín schůzky rodinné konzultace a zjistí časové možnosti dítěte,
 - do měsíce se může dítě poprvé sejit s velkým Kámošem,
 - asistent průběžně absolvuje vzdělávací program, sejde se s třídním učitelem a vypracuje pro dítě individuální vzdělávací plán,
 - rodič přijde na rodinnou konzultaci, kde se s odborníkem domluví na další spolupráci.
- **Asistent – velký „Kámoš“** – jeho rolí je být pro děti pomocníkem, důvěrníkem, kamarádem i vrbou. Úkolem asistentů je dětem pomáhat hlavně ve dvou oblastech:
 - s přípravou do školy na doučování
 - objevovat, co „malého Kámoše“ baví a rozvíjet jeho zájmy v rámci volnočasových aktivit

Dvojice se pravidelně schází dvakrát týdně na doučování a minimálně jednou za měsíc se společně účastní různých volnočasových aktivit.

• Nábor asistentů

Asistenty jsou převážně studenti různých oborů vysokých škol, například oborů sociální práce, speciální pedagogiky, ale i medicíny, pedagogiky nebo práv. Nový asistenti jsou vybíráni vždy na začátku školního roku v tříkolovém výběrovém řízení. Zavazují se ke spolupráci minimálně na jeden školní rok, i když je samozřejmě přínosem, pokud mohou s dětmi pracovat i v dalších letech. Asistenti nejsou dobrovolníci, ale procházejí rozsáhlým vzdělávacím programem, v němž získají pověření k sociálně-právní ochraně dětí.

Způsob doučování

Doučování žáků probíhá vždy dvakrát týdně na 60 minut. Harmonogram doučování vytváří koordinátor projektu. Asistent „velký Kámoš“ pomáhá dítěti s tím, co v dané chvíli nejvíce potřebuje a na základě toho, jak se dvojice předem domluví. Důležitou podmínkou úspěchu je, že dítě nechodí na doučování „za trest“. Snahou je dítěti učení naopak co nejvíce přiblížit, proto se učení často prokládá různými formami her a odpočinkovými aktivitami. Dvojice se scházejí buď přímo v prostorách organizace, nebo v jiných domluvených prostorách v blízkém okolí. V každém pololetí si asistent domluví osobní schůzku s třídním učitelem a projedná s ním individuální vzdělávací plán, podle kterého s klientem pracuje.

• Oblasti spolupráce „Kámošů“:

Role asistentů je především podpůrná. Asistent pomáhá dítěti s doučováním toho, co nejvíce potřebuje, velký prostor je ale věnován i různým hrám. Doučování probíhá vždy dvakrát týdně na 60 minut a harmonogram doučování dává dohromady koordinátor projektu. V některých případech se práce asistenta soustředí spíše na rozvoj sociálních dovedností. Hlavními oblastmi spolupráce jsou:

- domácí úkoly,
- vysvětlení aktuálně probíraného učiva,
- nedostatky z minulých ročníků,
- opakování základů,
- nácvik orientace ve městě a používání MHD,
- pomoc s výběrem střední školy a s přípravou na přijímací řízení.

• **Volnočasové aktivity**

Kámoši nepracují jen na zlepšení prospěchu, ale tráví čas společně i při volnočasových aktivitách. Cílem je objevovat zájmy a oblasti, které by klienta zajímaly, a kterým by se mohl dlouhodobě věnovat.

Nabídka volnočasových aktivit pro klienty se neustále rozšiřuje, často i na základě tipů od Kámošů – asistentů. Mění se podle nabídky, která závisí na podporovatelích a sponzorech, kteří klientům umožní bezplatnou účast na aktivitě. Seznam aktivit, ze kterých je možno vybírat, je vyvěšen v organizaci. Klienti se mohou zúčastnit:

- individuálních akcí
- hromadných akcí (většinou se jedná o různé sportovní akce a turnaje, ale např. i beauty workshop nebo vánoční večírek)
- akčních odpolední a víkendů
- tábora

❖ **Rodinné konzultace**

Rodinné konzultace jsou podmínkou účasti rodiny v projektu; rodič se musí konzultace účastnit alespoň jednou. Na termínu první schůzky se rodič s koordinátorem domluví na úvodní informační schůzce. Cílem schůzky s odborníkem je v klidném prostředí probrat:

- s jakými problémy se rodina potýká
- co naopak funguje

Rodiče mají možnost poradit se o aktuálních obtížích a rozmyslet si, se kterými problémy by potřebovali poradit. Pokud rodič narazí na problém, který je třeba řešit, jsou mu nabídnuty dvě varianty:

- další schůzka s konzultantkou a pokračování konzultací
- využití dalších služeb projektu podle oblasti řešeného problému

❖ **Dětský psycholog a rodinný terapeut**

Pokud se na úvodní konzultaci narazí na téma, kterému je třeba se více věnovat, je jednou z nabízených možností schůzka s psychologem / terapeutem. Někdy stačí „jen“ si o svých pocitech popovídat s někým, kdo do situace není přímo zapojený a je schopný podívat se na situaci s odstupem. V některých případech je však třeba dlouhodobá spolupráce a opakovaná setkání. Terapeut je nestranný a nezaujatý. Nabízí rodině pomoc a podporu v řešení obtížné situace.

❖ **Doprovázení rodičů**

Jestliže se rodiče nachází v obtížné životní situaci, se kterou si sami nevědí rady, mohou využít službu doprovázení a podporu terénního pracovníka. Tato služba zahrnuje:

- sociální poradenství v oblasti výchovy a vzdělávání
- podporu při vyřizování dokumentů
- pomoc s vyplněním různých formulářů a dokumentů
- podporu při jednání s úřady
- po dohodě doprovod na jednání s úřady, k soudu a do dalších institucí
- pomoc při hledání zaměstnání
- pomoc s organizováním každodenních záležitostí

❖ **Právní poradenství**

Kromě psychologické podpory všech členů rodiny organizace nabízí také pomoc v právní oblasti, v případech, kdy rodiče potřebují právní konzultaci, která se týká přímo dítěte (jiné právní poradenství organizace rodinám neposkytuje).

❖ **Finanční poradenství**

Vzhledem k tomu, že rodiny se často ocitají v ohrožení z důvodu finanční nouze nebo velké dluhové zátěže, nabízí organizace rodičům rovněž i možnost konzultace s finančním specialistou.

❖ **Zdroje:** <http://www.barevnysvetdeti.cz/>

P9 - Mentoring - Projekt Gendalos - podpora získání středního vzdělání romské mládeže

Mladí Romové jsou výrazně méně úspěšní při ukončování základního vzdělání a při vstupu a průchodu středoškolským studiem, než jejich vrstevníci z majoritní společnosti. Proto je potřeba je motivovat, aby nevzdávali investice do své vlastní budoucnosti, a aktivizovat jejich přirozené schopnosti prostřednictvím kontinuální individuální podpory. Důležitým nástrojem podpory je adresná individuální podpora formou mentoringu.

❖ Kontext

IQ Roma servis, o. s. je nezisková organizace, která se zaměřuje na oblast sociální práce, sociálního poradenství a sociálního začleňování. Cílovou skupinou naší přímé práce jsou primárně sociálním vyloučením ohrožení Romové a Romky v nepříznivé životní situaci, kterou oni sami chtějí aktivně řešit a měnit. V případě potřeby a volné kapacity nabízíme naše služby také dalším osobám potýkajícím se s uvedenými jevy bez ohledu na etnickou příslušnost. Služby přímé práce primárně realizujeme v rámci jihomoravského regionu. Koncepční práci, vzdělávání a vybrané kampaně realizujeme v rámci celé ČR. Ročně pomáháme zhruba 2000 potřebným lidem v Brně, Břeclavi, Vyškově a terénně v dalších obcích Jihomoravského kraje.

❖ Co je to mentoring?

Proč mentoring? Mentoring vznikl pro zefektivnění práce s klienty v rámci programu Gendalos. Postupem času se ukázalo, že pracovník dokáže dobře pomoci klientovi v problémech se studiem, koordinovat spolupráci se školou i s rodinou, ale ať už z nedostatku času či znalostí nemůže efektivně doučovat klienty v jednotlivých předmětech. Zvláště u středoškolských klientů, na které je program zaměřen, není v silách pracovníka mít odborné znalosti ze všech předmětů, které potřebují. V matematice či angličtině se to dá řešit pomocí doučovacích skupinek, protože zájemců je více, ale co v případě odborných předmětů? Například účetnictví, technologie potravin, právo nebo sociální péče. Poptávka je široká a nebylo v silách naší organizace zorganizovat tolik doučovacích skupinek, zvláště pokud by na každou chodil třeba jeden člověk.

Samotné doučování navíc nestačí. Dokonce může být pro klienta kontraproduktivní. V některých případech může vést k pouhému konzumování, zjednodušení. Klient může získat dojem, že ve škole, kde je náročnější dávat pozor a nemá tak individuální přístup jako při individuálním doučování nebo doučování v malých skupinkách, nebude učení věnovat tolik pozornosti, protože mu to pak někdo znovu vysvětlí. Může ztrácet vlastní iniciativu. A to rozhodně není naším cílem. **V rámci programu chceme podporovat vlastní kompetence klienta, aby postupem času zvládal přípravu do školy a později zvyšování své kvalifikace sám a nepotřeboval naši pomoc.**

A nakonec, jak je známo, znalosti a dovednosti získané ve škole jsou pouze minimem, které člověk musí znát ve své profesi. Pro získání dobrého zaměstnání se požaduje mnohem více. A jednou z cest, jak získat další potřebné znalosti a dovednosti, je mít u sebe člověka, který dokáže nasměrovat, inspirovat a provázet procesem vzdělávání. Tedy mentora.

Mentoring naplňuje poslání organizace IQ Roma servis. "CHCEME SVĚT, VE KTERÉM BUDOU EXISTOVAT ŽIVÉ A PŘÁTELSKÉ VZTAHY MEZI ROMY A MAJORITNÍMI OBYVATELI - SVĚT, VE KTERÉM BUDOU ROMOVÉ PŘIROZENĚ ZASTÁVAT DŮSTOJNÉ SPOLEČENSKÉ ROLE S RESPEKTEM KE SVÉ KULTUŘE A NÁRODNOSTI."

❖ **Mentorský program – s kým pracujeme?**

Cílovou skupinu, se kterou pracujeme, tvoří zejména sociálním vyloučením ohrožení obyvatelé Jihomoravského kraje, především Romové, kteří žijí v nepříznivé životní situaci, kterou oni sami chtějí aktivně řešit a měnit a jejich poptávka spadá do kompetence organizace. Proto i v rámci mentorského programu se snažíme pomoci především romské mládeži ve věku 15 – 26 let, která se vzdělává v rámci sekundárního a terciárního vzdělávacího cyklu, chce získat dobré vzdělání a na vzdělávacím procesu se aktivně podílet.

Vzdělávací úspěch však může být u této skupiny ohrožen některými z nepříznivých vlivů, se kterým se potýkají. Jsou to zejména nestabilní ekonomická situace rodiny, častý neúspěch rodičů a nedostatek podnětných vzorů, nedostatečná podpora ze strany rodiny (rodiče často mají pouze základní vzdělání), potýkají se s nedůvěrou až odmítáním ze strany pedagogů či. S tím je také propojena často „atraktivní“ zkušenost mladých z této cílové skupiny s neexistencí povinností v období adolescence, se kterou se často setkávají ve svém okolí. Pokud se tedy oba aspekty propojí, může to ohrozit úspěšnost vzdělávacího procesu těchto studentů.

❖ **Kdo je to mentor?**

Mentorem se může stát kdokoli z řad majoritního obyvatelstva, který je starší 20 let, má dokončené středoškolské vzdělání a je ochotný věnovat alespoň po dobu půl roku 2 hodiny týdně některému z našich klientů. Aby se mohl stát mentorem, musí absolvovat pohovor s koordinátorem dobrovolníků. Od nového školního roku také odstartuje skupinové vzdělávání mentorů, kde se mohou seznámit s problematikou sociálního vyloučení, specifikou práce s romským klientem, naučí se základy individuálního plánování a seznámí se s některými formami efektivní komunikace. Cílem tohoto školení bude také pomoci budoucímu mentorovi kvalitně pracovat se zakázkou klienta a umět reflektovat naplňování klientových cílů.

❖ **Cíle mentoringu**

V předchozím textu byla popsána východiska, proč vznikl mentorský program. K čemu tedy má směřovat?

Ambicí mentorského programu je podpora vzdělávacích úspěchů mladé romské generace. Oblast vzdělávání je úzce propojena i s dalšími rovinami (osobnostní, volnočasovou, sociální...), každopádně vzdělávací cíle jsou hlavní a výchozí ukazatele.

Cíle mentoringu jsou rozděleny do pěti oblastí. V první řadě je to vzdělávání. Mentor má klientovi pomoci stabilizovat a zlepšit známky ve škole. Pomoci mu s organizací učení a naučit ho, jak zvládat učení a přípravu do školy sám. Mentorský program má ale i další ambice. Setkávání se starším a zkušenějším mentorem má klientovi pomoci v osobnostním rozvoji, může získat užitečnou zpětnou vazbu. Mentor také může klientovi ukázat nové možnosti trávení volného času.

❖ **Jak mentoring probíhá?**

Mentora může získat klient, který už nějakou dobu (zpravidla alespoň měsíc) spolupracuje s IQ Roma servis v rámci programu Gendalos. Za tuto dobu prokáže, že je opravdu odhodlaný pracovat na svém vzdělávání a má i možnost se svým klíčovým pracovníkem dobře zmapovat své potřeby - je tedy možné vytvořit zakázku na mentora co nejkonkrétněji. Zkušenost ukázala, že právě jasná definice zakázky do mentorství (např. „chci zlepšit známku z angličtiny a konečně se alespoň trochu domluvit“) je dobrým základem při vznikajícím vztahu mezi klientem a mentorem, který dovolí vytvořit důvěru plynoucí ze zkušenosti, že mentor může klientovi opravdu pomoci.

Poté klíčový pracovník na základě klientových požadavků a specifik (např. obor, který klient studuje) společně s koordinátorem dobrovolníků vybere vhodného mentora. Pracovník s mentorem probere obsah klientovy počáteční zakázky a důležitost

informace, které je možné mentorovi sdělit. Pracovník také koordinuje schůzku mentora s klientem, kde společně nastaví jasná pravidla spolupráce. Pokud je to možné, ukázalo se jako vhodné seznámit mentora také s rodiči klienta a i s nimi nastavit spolupráci tak, aby věděli, jak nejlépe můžou své dítě v setkávání s mentorem podpořit.

Dále už jsou schůzky plně na klientovi a mentorovi. Pracovník průběžně s mentorem i klientem reflektuje jejich spolupráci a naplňování zakázky, která byla pro mentoring stanovena.

❖ **Zhodnocení dosavadního průběhu mentoringu**

Do programu mentoring byli zapojeni v jeho pilotním roce 4 klienti. U třech klientů byla spolupráce s mentorem velmi úspěšná. Objektivně si zlepšili známky a podle jejich subjektivního hodnocení začali mít větší zájem o studium; ve škole je to více baví. U dvou klientů se původní zakázka na pomoc s učením rozšířila i na návazné aktivity. Zpočátku se klienti stavěli v mentoringu poněkud zdrženlivě. Možná neměli důvěru, snad se obávali, že je mentor bude nutit do učení, mluvit jim do života. V současné době, díky sdílené osobní zkušenosti klientů, kteří nabídku mentoringu využili, zájem o mentoring roste.

❖ **Informační zdroje:** <http://iqrs.cz/cs/projekty/>

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Vítáme Vás v informačním systému ISA+, který Vám nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Najdete zde všechny školy a obory vzdělání, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Při výběru povolání Vám pomůže i Profi test nebo videoukázky technických profesí. Velkým přínosem je ISA+ pro žáky se zdravotním postižením i pro žáky se studijními problémy.

KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese

[Výběr podle oboru](#)
[Výběr podle školy](#)
[Výběr podle povolání](#)
[Výběr podle videa](#)
[Výběr podle obrázků](#)
[Profitest](#)

ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE

[Vzdělávání a volba oboru](#)
[Využití vzdělání](#)
[Požadavky zaměstnavatelů](#)
[Nezaměstnanost](#)
[Zaměstnanost](#)
[Publikace](#)

BEZ BARIÉR až na trh práce

[Volba školy pro žáky se ZP](#)
[Absolventi se ZP a trh práce](#)
[Předčasné odchody ze vzdělávání](#)
[Žáci se sociálním znevýhodněním](#)
[Statistické přehledy](#)

JAK NA TO rady a doporučení

[Jsem na základce](#)
[Jsem na střední](#)
[Jsem už dospělý](#)
[Jsem poradce](#)

Výrazně inovovaný informační systém ISA+ pomáhá **žákům základních škol** při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy, **žákům středních škol** při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce, **výchovným-kariérovým poradcům a učitelům** při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce, **managementu škol** při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů.

DOPORUČUJEME VYZKOUŠET:

- možnost **výběru oborů i školních vzdělávacích programů (ŠVP)**,
- **filtry vzdělávací nabídky** – podle zdravotního postižení
- **bez bariér až na trh práce** – sekce věnovaná problematice žáků se zdravotním postižením a tématu předčasných odchodů ze vzdělávání,
 - **Volba školy pro žáky se ZP**
 - Volba střední školy pro žáky se ZP
 - Příklady oborů a pozic vhodných pro žáky se ZP
 - **Absolventi se ZP a trh práce**
 - Pohled zaměstnavatelů
 - Pohled absolventů
 - Příklady dobrých praxí - podpora zaměstnávání absolventů se ZP
 - Kontakty a webové stránky pro podporu zaměstnávání OZP
 - **Předčasné odchody ze vzdělávání**
 - Předčasné odchody a jejich příčiny
 - Příklady dobrých praxí - předčasné odchody ze vzdělávání
 - Metodiky z oblasti prevence a intervence předčasných odchodů ze škol
 - **Žáci se sociálním znevýhodněním**
 - Podpora žáku se sociálním znevýhodněním
- **jak na to – rady a doporučení** – různé užitečné informace pro uživatele systému,

O inovaci a obsah systému ISA+ se stará Národní ústav pro vzdělávání v rámci projektu MŠMT **Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP)**, který je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.